

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Isänä vankilassa - Vankien kokemuksia perhetapaamisten merkityksestä itselleen ja lapselleen

Pietikäinen, Pia

2012 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Isänä vankilassa - Vankien kokemuksia perhetapaamisten merkityksestä itselleen ja lapselleen

Pia Pietikäinen
Rikosseuraamusala
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2012

Pia Pietikäinen

Isänä vankilassa - Vankien kokemuksia perhetapaamisten merkityksestä itselleen ja lapselleen

Vuosi 2012

Sivumäärä 47

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia vankien kokemuksia lastensa tapaamisista ja niiden merkitystä itselleen ja isän mielestä lapselle. Tavoitteena oli selvittää, mitä lasten tapaaminen merkitsee vangille, mitä ajatuksia tapaamiset tuo vangille ja mitä ajatuksia tapaamiset antaa vankeusajan jälkeiseen siviilielämään. Tutkimuksen tavoitteena oli myös kehittää isän ja lapsen välistä vuorovaikutusta tukevaa toimintaa, lisätä Jokelan vankilan perhetapaamistiloja sekä modifioida perhehuoneita ja isä-lapsi -ryhmää lapsiystävällisemmiksi sisustukseltaan ja leikkivälineiltään.

Isävangeista on tehty suhteellisen vähän tutkimusta ja heidän mahdollisuuksistaan toteuttaa isyyttään vankeusaikana. Jokelan vankilassa lasten tapaamiset on vankien mukaan järjestetty erittäin hyvin. Tapaamiset antaa voimia vankila-aikaan ja toivoa tulevaisuuden suunnitteluun. Perhetyötä ja yhteyttä lapseen tulisi entisestään lisätä ja vankeja kannustaa siihen, sillä isyyden tukeminen ja yhteydet lapseen antavat ”ryhtiä” vankeusajan suorittamiseen. Kuten yksi haastateltava sanoi *”Mitä enemmän on lasten kanssa tapaamisia, sitä enemmän ne pitää äijät kurissa!”*

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka toteutettiin teemahaastattelujen avulla. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Kvalitatiivinen tutkimus sisältää lukuisia erilaisia traditioita, lähestymistapoja ja aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ihmisen ja hänen elämänsä tutkimiseksi, joten se ei ole minkään tietyn tieteenalan tutkimusote tai vain yhdenlainen tapa tutkia.

Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Tutkimuksen tulokset esitetään niin, etteivät yksittäiset henkilöt tai lapset ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

Asiasanat: isä, isyys, vankila, lapsi, tapaamiset, perhe, perhetyö

Pia Pietikäinen

As a father in prison - the prisoners perceptions of the importance of family visits for themselves and their child

Year	2012	Pages	47
------	------	-------	----

The purpose of this study was to examine the prisoners' experiences of their children's visits, and their significance for themselves and the children from the father's point of view. The aim was to find out what the children's visit represents to a prisoner, what kind of thoughts the visits wake in the prisoners and what kinds of ideas the visits give to post-prison to civilian life. The study aimed to develop operations supporting father-child interaction, increase the Jokela's prison family visit places and to modify the family rooms as well as the a father-child group to be more child-friendly in terms of décor and toys.

Relatively little research has been done on fathers in prison and their chances of paternity during the prison term. At Jokela prison, the prisoners feel that children's visits are organized very well. The visits give strength to the prison time and hope for the future. Family work and contact with children should be increased and prisoners encouraged to do so, because supporting paternity and contact with children bring "posture" to prison time. As one of the interviewees said, "The more visits with the children, the more they keep the guys in check!"

The thesis is a qualitative research, carried out through theme interviews. Content analysis examines the material by specifying, looking for similarities and differences, and summarizing. Qualitative research includes a number of different traditions and approaches as well as methods of data collection and analysis to study human beings and their life, so it is not a field-specific approach or only one way to do research.

Prisoners' participation in research is voluntary. The study results are presented in such a way that individuals are not identifiable. The research is intended only for the use of research and individual data will be destroyed after the study is completed.

Key words: father, fatherhood, prison, children, appointments, family, family work

Sisällys

Johdanto.....	7
1 Vankeinhoidon tehtävät ja organisaatio.....	9
1.1 Vangit	9
1.2 Vankien terveys.....	10
1.3 Vankilajit	10
1.4 Vankien taustat.....	11
1.5 Vankiluvut	11
1.6 Tulevaisuuden kehitysnäkymät	11
2 Jokelan vankila.....	12
2.1 Jokelan vankilan tapaamiset ja tapaamistilat	12
2.2 Valvotut tapaamiset	12
2.3 Tapaamistilan leikkihuone.....	13
2.4 Valvotut lapsitapaamiset	14
2.5 Valvomattomat perhetapaamiset	15
2.6 Isä-lapsi -ryhmä.....	16
3 Rikosseuraamusalan strategia ja vankeuslaki.....	17
4 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta.....	17
5 Perhe tutkimuskohteena	18
5.1 Perhetyö	18
5.2 Rikosseuraamusviraston perhetyöryhmä	18
5.3 Työryhmän ehdotukset	18
5.4 Perhe käsitteenä	19
5.5 Perheen määrittely vankilassa	20
5.6 Perheen leimautuminen ja vankeuden vaikutukset	20
5.7 Lapsen tarve vanhempiin	22
5.8 Rajattu isyys	23
6 Lapsen oikeuksien näkökulma	24
6.1 Lapsiasiamies	24
6.2 Lasten huomioiminen Ruotsin vankiloissa.....	25
6.3 Lasten näkymättömyys	25
6.4 Vertaistukea vankien lapsille	26
7 Tutkimuksen toteuttaminen	26
7.1 Kohderyhmän valinta	26
7.2 Sisällön analyysi	27
7.3 Tutkimusmenetelmä.....	27
7.4 Haastattelun toteutus	28
7.5 Tutkielman tavoite.....	29

7.6	Tutkimuksen luetettavuuden arviointi	29
8	Vankien kokemuksia tapaamisista	29
8.1	Perheen ja isyyden merkitys vankilassa	29
8.2	Monimuotoisten tapaamisien mahdollisuus	30
8.3	Voimaannuttavat tapaamiset ja kirjeiden kirjoittaminen	32
8.4	Lasten tapaamisten järjestelyt	33
8.5	Tapaamisten säännöt ja tarkastukset	34
8.6	Tapaamistilojen kehittämisehdotukset	35
8.7	Mahdollisuus puolison säännölliseen tapaamiseen	35
8.8	Itsestään huolehtiminen	36
8.9	Ajatuksia tulevaisuudesta	36
8.10	Isäryhmän tarpeellisuus	37
9	Yhteenveto	38
10	Lopuksi	40
	Lähteet	43
	Liitteet	45
	Liite 1 Haastattelukysymykset	45
	Liite 2 Tutkimuslupahakemus	46

Johdanto

Nykyaikana isien osallisuus perheen lasten hoitoon ja kasvattajana olemiseen on suuresti kasvanut. On jo aivan normaalia, että isät jäävät hoitovapaille, osallistuvat päivittäisiin kodin askareisiin ja toimivat kuljettajina ja huoltajina lastensa harrastuksiin. Entä kun tämä tiivis suhde särkyy isän joutuessa vankilaan? On monin tavoin isyyden mitätöimistä se, että vankilat eivät järjestä tapaamisia lasten ja perheen kanssa, tai tapaamiset on lasten silmin katsottuna erittäin kolkoissa ja traumatisoivissa ympäristöissä. Täten vankila asettaa isyyden ehdot, joka on väärin sekä lasta että isää kohtaan.

On olemassa biologista, psykologista, sosiaalista ja juridista isyyttä. Biologinen isyys tarkoittaa miehen ja lapsen välillä vallitsevaa biologista, perinnöllistä suhdetta: lapsi on saanut alkunsa tämän miehen sukusoluista. Juridisella isyydellä tarkoitetaan isyyden yksinoikeudellista puolta, avioliiton, isyysosoittamisen tai adoption kautta. Näitä kautta isä saa yhteiskunnan antamat oikeudet ja velvollisuudet lapseen nähden lain edessä. Sosiaalinen isyys on lapsen kanssa asumista, arjen jakamista, hoivan ja huolenpidon antamista lapselle. Käytännössä se on äidin uusi avio-/avomies, lähisukulainen, perheystävä tai jokin muu mieshenkilö, joka antaa aikaansa lapselle. Psykologinen isyys on tunnepohjainen, kiintymykseen perustuvaa puolta. Psykologinen isyys määreytyy lapsen kautta; ketä lapsi pitää isänään, kehen hän on kiintynyt ja kehen hän turvaa ja kenellä on hänen kasvatukseensa liittyvä arvovalta. Miehen kannalta psykologisen isyyden tunnistaa silloin, kun lapsella on hänelle monia tunnepohjaisia merkityksiä, niin että mies kokee häntä kohtaan voimakasta halua hoivata, suojella, auttaa tukea henkisesti, olla lähellä ja viettää aikaa yhdessä. (Huttunen 2001:58-64)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää vangin ja lapsen välisten tapaamisten merkitystä isälle ja isän mielestä lapselle isän vankeusaikana. Oman tutkimukseni kannalta keskeisiä ovat vankeusrangaistusta suorittavien vankien tapaamisiin liittyvät kokemukset heidän itsensä kertomana. Tutkimus rajautuu vankeihin, joilla on perhetapaamisoikeudet sekä käyvät isä-lapsi - ryhmässä. Teemahaastattelun vankeja heidän tuntemuksistaan tapaamisista, joissa on lapsi tai lapset mukana. Tekstissä olevat kursivoidut kohdat ovat lainauksia vankien haastatteluista.

Rikosseuraamusalan strategiassa 2011-2020 sanotaan että ”tuomitun yhteydenpitoa yhteiskunnan palveluverkostoon, sosiaalisiin verkostoihin, perheeseen ja lapsiin tuetaan. Perhetyötä kehitetään ottaen huomioon erityisesti lapsinäkökulma. (Rikosseuraamusalan strategia 2011-2020.)

Laki sanoo että vankia ja vapautuvaa vankia tulee tukea hänen pyrkimyksessään kohti rikoksentonta elämää. Vankia on tuettava sosiaalisessa kuntoutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä

hänen lähiomaisiinsa tai muihin läheisiin sekä asumiseen, työhön, toimeentuloon, sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyvien asioiden hoitamisessa. (Vankeuslaki 10 luku 6§.)

Tutkimuksen aiheen valitsin siksi, että minua henkilökohtaisesti kiinnostaa vangin ja lapsen välinen yhteydenpito vankeusaikana. Kuinka mahdollinen tiivis yhteydenpito lapsiin vaikuttaa vangin vankilassa oloaikaan ja rangaistuksen suorittamiseen. Kuinka vankeus ja esim. mahdollinen pitkä vankeusrangaistus tulee vaikuttamaan vangin mielestä hänen ja lapsen välisiin suhteisiin. Kuinka vangin mielestä lapset suhtautuvat isän vankeuteen? Mitä ajatuksia tapaamiset tuo vangille? Mitä tuntemuksia vangilla on tapaamisten jälkeen? Mitä ajatuksia vangin mielestä lapselle tulee isän vankeudesta?

Vankilassa on rajalliset yhteydenpitomahdollisuudet läheisiin, puhelinajat ovat tiukassa ja kirjeiden kirjoittaminen on monelle vangille vaikeaa. Luontevin tapa tavata lapsiaan on konkreettinen kohtaaminen, jossa isä ja lapsi voi olla kosketuksissa.

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka toteutetaan teemahaastattelujen avulla. Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen.

1 Vankeinhoidon tehtävät ja organisaatio

Seuraavassa kuvaan lyhyesti vankiloissa tehtävää työtä, vankien määrittelyä, heidän terveydentilaansa, ja tulevaisuuden näkymiä. Näiden käsitteiden selittäminen on tärkeää, koska ne määrittävät reunaehdot vankilassa tehtävälle työlle. Kaikki nämä yhdessä antavat sen kentän ja mahdollisuuden toimia vangin ja perheen hyväksi.

Rikosseuraamuslaitos toimii oikeusministeriön ohjauksessa ja toteuttaa ministeriön linjausten mukaista kriminaalipolitiikkaa. Laitos vastaa vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta, ohjauksesta ja hallinnasta. Rikosseuraamuslaitos lisää yhteiskunnan turvallisuutta valvomalla ja tarpeen mukaan eristämällä rangaistukseen tuomittuja, mutta ennen kaikkea lisäämällä rangaistusta suorittavien valmiuksia elää rikoksetonta elämää rangaistuksen suorittamisen jälkeen. Toiminnan yhtenäistämisellä pyritään turvaamaan tuomituille katkeamaton tuki niin vankeusaikana ja vapauteen siirryttäessä kuin yhdyskuntaseuraamuksia suoritettaessa. Yhdenmukaiset käytännöt ja tuomittujen yhdenvertainen kohtelu eri puolilla maata voidaan uuden organisaation myötä varmistaa aikaisempaa helpommin. Uudistus helpottaa myös toiminnan painopisteen siirtämistä vankeusrangaistuksista avoseuraamusten suuntaan. Suomi jakaantuu kolmeen rikosseuraamusalueeseen väestökehityksen ja vankimäärän mukaan. Rikosseuraamuslaitoksen perusyksiköitä ovat yhdyskuntaseuraamustoimistot sekä avovankilat ja suljetut vankilat. Koko maassa on uudistuksen jälkeen yhteensä 16 yhdyskuntaseuraamustoimistoa sekä 29 vankilaa. Jokaisella rikosseuraamusalueella on oma arviointikeskus, johon lausuntotyö, tuomittujen arviointi ja sen perusteella tehtävä rangaistusajan suunnittelu on keskitetty. Hallinnolliset tukitoiminnot on keskitetty aluekeskuksiin. Tavoitteena on, että vangit voidaan sijoittaa mahdollisimman lähelle kotipaikkaansa. Kullakin rikosseuraamusalueella on yhteensä noin 1 100 vankipaikkaa. (Rikosseuraamusalan vuosikertomus 2009: 1-2.)

1.1 Vangit

Vangittu tarkoittaa yhteiskunnassamme oikeutetusti rangaistua ihmistä, joka on yksinomaan ja alati epärehellinen, juonikas, hillitön, lyhytjännitteinen, vaarallinen ja syrjäytynyt. (Laine 1993: 41). Syrjäytymisellä ymmärretään tavallisesti kasaantunutta huono-osaisuutta, johon yhdistyvät pitkäaikainen ja usein toistuva työttömyys, toimeentulo-ongelmat, elämän hallintaan liittyvät ongelmat ja syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallisuudesta. Syrjäytymiseen liitetään aineellisen hyvinvoinnin puute ja toisaalta yhteisöllisyyden puute. Suurimmassa syrjäytymisvaarassa ovat: pitkäaikaistyöttömät, ylivelkaiset, asunnottomat, alkoholiongelmaiset, huumeiden käyttäjät, lapset ja nuoret, joiden perheissä on sosiaalis-taloudellisia vaikeuksia,

oppimisvaikeuksista kärsivät lapset ja nuoret, vammaiset, pitkäaikaissairaat ja mielenterveysongelmaiset sekä maahanmuuttajat. (Vaasan perhepoliittinen ohjelma 2001: 8.)

Äärimmäisen tylsistymisen ympäristön tarjoaa vankila. Rutiinit ja tarpeettomuus ovat ylettömiä. Vankeustuomion suorittamisessa suurin haaste näyttäisikin olevan ajan kuluttaminen (doing time). Yksilölliset erot ajan kuluttamisessa kertovat erilaisista selviytymisstrategioista. Jotkut vangit jatkavat jo siviiliyhteiskunnassa harjoittamaansa passiivista häiriökäyttäytymistä, joidenkin vankien selviytymisstrategiana on taas jatkuva aktiivisuus. (Lahti 2004:45.)

Itsehillinnän korostaminen ”pokka pitää” on vasikointikiellon jälkeen tärkein ohje. Sen miehet tuovat mukanaan vapaudesta ja se kärjistyy vankilaolosuhteissa. Se tarkoittaa että tunteiden ilmaukset täytyy tukahduttaa. Ahdistusta ja pahaa oloa ei saa näyttää. Rangaistus pitää todellakin suorittaa eikä kärsiä, asiallisesti ja tynesti. Erityisesti pelkäämistä, pettyneisyyttä, surua tai epävarmuutta ei saa paljastaa muille. ”Täytyy kestää kuin mies”. Jotta niistä voisi kertoa, olisi edellytyksenä luottamuksellinen, vangeille turvallinen ilmapiiri. Vangin on esitettävä muille ja usein itselleenkin, että hyvin menee, siis pokka pitää, jos ja kun todellisuudessa vointi on huono. (Rikala 1998: 48.)

1.2 Vankien terveys

Meling (2011: 6) mukailee opinnäytetyössään Joukamaan tekemää terveystutkimusta, jonka mukaan vain puolet tutkituista vangeista oli täysin työkykyisiä ja lähes viidennes oli työkyvyttömiä. Vankiloissa on psyykkisesti ja fyysisesti hyvin sairaita ihmisiä ja vangeilla on selkeästi muuhun väestöön verrattuna korkeampi sairastavuus, joista yleisimpiä olivat C-hepatiitti ja maksatulehdukset. Ruumiillisia sairauksia oli runsaasti vaikka tutkittavien keski-ikä oli alle 40 vuotta. Yleisimpiä vammoja vangeilla oli erilaiset luunmurtumat, tapaturmat ja muut vammat, kuten esim. aivotärähdykset. Diagnosoituja vammoja oli 84 % tutkituista. Täysin työkyvyttömien vankien määrä on pysynyt samana verrattuna aiempaan tutkimukseen.

1.3 Vankilajit

Pääosa Suomen vankilassa olevista vangeista on vankeusvankeja, jotka ovat suorittamassa tuomioistuimen heille määräämää lainvoimaista tuomiota. Tutkintavangit ovat tuomioistuimen vangitsemia henkilöitä, jotka odottavat lopullista tuomiotaan tutkintavankeudessa. Lisäksi on vaihtelevan pieni joukko sakkovankeja, jotka ovat suorittamassa sakon muuntorangaistusta. Varsinkin Etelä-Suomen vankilat ovat päivittäin yliasutettuja, ja mahdollisuus tutkintavangin yksinasumiseen on mahdotonta. Vangit asuvat toimenkuvansa perusteella eri osastoilla. Muista vangeista erillään pidetään käräjäoikeuden päätöksellä pidettävät vangit, (Pkl 1Luku 18 b5), sekä omasta tahdostaan niin haluavat.

1.4 Vankien taustat

Vankilassa olevista suurin osa on tehnyt väkivaltarikoksen ja se on sidoksissa alkoholin ja päihdeiden käyttöön. Vapaudessa pysymisen todennäköisyys on suurempi niiden kohdalla, jotka pysyvät irti päihteistä, joilla on perhe odottamassa siviilissä sekä muuttavat elinympäristöönsä rikoksettomaan suuntaan. Rangaistusta suorittamaan tulee aikaisempaa enemmän moniongelmaisempia vankeja. Suurella osalla vangeista on päihdetausta, puutteellinen tai rikkonainen työhistoria ja koulutustausta hajanainen. Myös psyykkiset ongelmat ovat vankien keskuudessa yleisiä. Laitoksiin saapuvat vangit ovat entistä heikomman fyysisen ja psyykkisen kuntonsa vuoksi vaikeasti hoidettavia. Useat vangit eivät ole työ- tai opiskelukykyisiä. Yhä suurempaa joukkoa näyttelee jo ulkomaalaisten vankien ryhmät Itä-Euroopan maista sekä Venäjältä ja Latviasta tulevat lähinnä huume- ja talousrikoksiin syyllistyneet tutkintavangit. Vankeinhoidolle suuria haasteita asettaa kielimuuri sekä hyvinkin erilaiset kulttuuritaustat, joka näkyy jokapäiväisessä asumiskäyttäytymisessä osastoilla. (Perhe muurin toisella puolella.)

1.5 Vankiluvut

Vuonna 2010 vankien päivittäinen keskimäärä oli 3246, kun se vuonna 2011 oli pudonnut 3045 vankiin. Tammikuussa 2012 päivittäinen keskimäärä oli 3029 vankia. Nykysuuntausten mukaan suositaan avolaitossijoittamista, joka on halvempaa kuin suljetun vankilan päivämaksu. Lisäksi rangaistusta valvotaan koevapaudessa sähköisten apuvälineiden avulla. (Vankitietojärjestelmä Vati.) Etelä-Suomen sanomien mukaan (25.2.2012) tilastot kertovat, että joka toinen vankilaan tuomittu palaa sinne uudestaan, heistä suuri osa jo vuoden kuluessa vapautumisesta.

1.6 Tulevaisuuden kehitysnäkymät

Vankiluvun ja vankeinhoidon kehitykseen vaikuttaa lukuisa määrä vaikeasti ennakoitavia tekijöitä: huume- ja väkivaltarikollisuuden kehittyminen, jengiytyminen ja rikollisuuden kansainvälistyminen, yhteiskunnallinen syrjäytyminen ja huono-osaisuus sekä vaihtoehtoisten rangaistusmuotojen kehittyminen. Kuntouttavien toimenpiteiden osuutta pyritään yhä lisäämään laitoksissa. Suljettuihin vankiloihin halutaan lisää päihhteettömiä osastoja. Toisaalta suunnitellaan myös erityisten varmuusosastojen käyttöönottoa. (Ammattinetti.)

Rikosseuraamusviraston julkaisun (1/2003) mukaan Vankeinhoidon tavoitteena on viime vuonna korostunut uusintarikollisuuteen vaikuttaminen, minkä johdosta vankiloissa on otettu käyttöön runsaasti erilaisia päihhteettömyyteen ja rikoksettomuuteen tähtääviä ohjelmia. Vähemmälle huomiolle on jäänyt erilaisten sosiaalisten verkostojen vaikutus uusintarikollisuuteen. Perhe voi olla vangille keskeinen voimavara vankilassa ollessa ja vapautumisen jälkeen yhteiskuntaan sijoittumisessa. Hyvien perhesuhteiden ylläpito tukee vankeinhoidon tavoitteiden

saavuttamista. Toisaalta tuhoisat suhteet vangin ja hänen perheenjäsentensä välillä saattavat aiheuttaa huomattavia ongelmia, ellei niihin pystytä vaikuttamaan.

Rikollisen uran lopettamisen avaimena toimivat sosiaaliset ja psykologiset muuttujat, jotka liittyvät yksilön arvostuksiin. Tällaisia arvostuksia voivat olla mm. työ, perhe ja ympäristön muutokset. Niinpä vanki tekee itse päätöksen, millaisessa vuorovaikutuksessa hän haluaa olla siviilimaailmaan. Päätöstä voidaan siis pitää strategisena päätöksenä, hoitaako vanki siviilielämän ihmissuhteitaan vai jäävätkö ne katkolle. Mitä suurempi kosketuspinta vangilla on siviiliyhteiskuntaan, sen suurempi todennäköisyys on, että vanki kiinnittyy siihen vankeusajan päätyttyä. (Lahti 2004: 40.) Käytäntö on osoittanut, että tuen löytyminen joko perhepiiristä tai muusta hyvästä ihmissuhteesta auttaa vankilasta vapautuvaa kiinnittymään normaaliyhteiskuntaan. (Laine 1993: 56).

2 Jokelan vankila

Jokelan vankila kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen. Jokelan vankila on 84-paikkainen suljettu laitos, jonka lisäksi vankilaan kuuluu 40-paikkainen avovankilaosasto muurin ulkopuolella. Vankilaan sijoitetaan pääasiassa tutkintavankeja, mutta myös rangaistusvankeja ja sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja Etelä-Suomen läänistä. Keskivankiluku vuonna 2009 oli 113. Jokelan vankilassa voi opiskella, työskennellä metalli- ja puupajalla tai suorittaa verhoajan koulutus oppisopimuksella. Jokelan vankila on päivittäin ylläpidetty. (Rikosseuraamuslaitos.)

2.1 Jokelan vankilan tapaamiset ja tapaamistilat

2.2 Valvotut tapaamiset

Valvotut tapaamiset (kuva 1) järjestetään lauantaisin, sunnuntaisin ja arkipyhinä. Tapaamisten kesto on 45 min. Vanki voi tavata tapaajiaan jokaisena tapaamispäivänä yhden kerran. Tapaajien määrä on rajoitettu kahteen aikuiseen ja kohtuulliseen määrään lapsia. Kohtuullisuutta harkitessa otetaan huomioon se, että vangin tapaajille on varattuna kaksi istuinta. Vanki varaa itse tapaamisajan ja vahvistuksen saatuaan ilmoittaa siitä itse tapaajalle. Vankilan kirjoilla oleva toinen vanki ei voi tulla tapaamaan toista vankia. Tapaajat ilmoittautuvat portilla ennen tapaamisajan alkamista ja suostuvat sääntöjen mukaisiin tarkastustoimenpiteisiin. Tapaaminen tapahtuu pöydässä, missä vangin ja tapaajan välissä on lasi. Vanki ja tapaajat eivät saa koskettaa toisiaan tapaamisen aikana, myös lasiin koskeminen tai sen rajalinjan ylittäminen millään tavoin on kielletty. Tapaaja ja vanki eivät saa pitää hallussaan muistiinpanovälineitä, tehdä muistiinpanoja tai välittää kirjallisia viestejä ilman henkilökunnan lupaa. Mikäli vanki rikkoo tapaamisen ehtoja, hänelle voidaan määrätä asiasta kurinpitörangaistus ja/tai tapaaminen voidaan keskeyttää. Tapaamissalissa on myös kaksi lasikoppia, jotka on

tarkoitettu pakkokeinolain perusteella eristettyjen tai tarkkailueristykseen määrättyjen van-
kien tapaamisiin. Yhteydenpito tapahtuu puhelimitse. (Jokelan vankilan järjestyssääntö.)

Kuva 1: Jokelan vankilan tapaamissali

2.3 Tapaamistilan leikkihuone

Tapaamistilojen yhteydessä on lasten leikkihuone (kuva 2), jossa lapset voivat leikkiä van-
hempien tavatessaan toisiaan. Leikkihuone on äärimmäisen vähän käytössä, sillä leikkimisen
valvominen on käytännössä mahdotonta tapaamissalin ollessa kulman takana. Tämän tilan
modifiointi perhetapaamistilaksi käynnistyneenä keväällä 2012 aikana. (Jokelan vankilan järjes-
tyssääntö.)

Kuva 2: Tapaamissalin yhteydessä oleva leikkihuone

2.4 Valvotut lapsitapaamiset

Perhetapaamisluvan saaneilla lapsiperheillä on mahdollisuus tavata perhettään lapsitapaamiseen tarkoitettussa huoneessa ns. pikkuhuoneessa (kuva 3) samoina aikoina kuin muutkin valvotut tapaamiset järjestetään. Tapaaminen on tarkoitettu ensisijaisesti vangin omien tai puolison lasten tapaamiseen. Tapaaminen varataan samalla tavalla kuin valvottu tapaaminen. Vankilalla on mahdollisuus rajoittaa valvotun lapsitapaamisen määrä vankia kohden yhteen kertaan viikonloppuisin tai arkipyhäisin. Tapaajien määrä on rajoitettu kahteen aikuiseen ja kohtuulliseen määrään lapsia. Lapsi ei saa olla 15 vuotta vanhempi. Valvotun lapsitapaamisen saamisen edellytyksenä on, että vankia on tapaamassa vähintään yksi enintään 15 - vuotias lapsi. Tapaamishuoneen ovi pidetään avoinna, eikä huoneesta saa poistua ilman henkilökunnan lupaa. Tapaaja ja vanki eivät saa pitää hallussaan muistiinpanovälineitä, tehdä muistiinpanoja tai välittää kirjeitä, muita postilähetyksiä tai kirjallisia viestejä ilman henkilökunnan lupaa. Vangin rikkoessa tapaamisen ehtoja, voidaan tapaaminen keskeyttää tai/ ja vangille voidaan määrätä kurinpitörangaistus. (Jokelan vankilan järjestyssääntö.)

Tämä perhetapaamismuoto on erittäin suosittu, eivätkä kaikki halukkaat pääse viikonlopun aikana tapaamaan perheenjäseniään. Se rajoittaa suuresti isien ja lasten välisiä tapaamisia, sillä tapaamissali on lähinnä karun miljöö ja kosketuskiellon vuoksi vain aikuisille sopiva. Toiveessa on, että lasten leikkihuoneesta saadaan tehtyä toinen valvottu lapsitapaamisiin tarkoitettu huone ns. pikkuhuone, jolloin lasten tapaamiset mahdollistuisivat nykyistä useammin. Lisäksi huoneiden viihtyvyyteen kiinnitetään huomiota, pintaremontti sekä kalustuksen uusiminen käynnistyy keväällä 2012.

Kuva 3: Lapsitapaamisiin tarkoitettu huone ns. pikkuhuone

2.5 Valvomattomat perhetapaamiset

”Tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (valvoton tapaaminen), jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle.” (Vankeuslaki 13 luku 3 §).

Lupa valvomattomaan tapaamiseen anotaan kirjallisesti erillisellä lomakkeella, johon vanki on ensimmäisen anomuksen yhteydessä toimittanut liitteet ja todistukset esim. yhteisestä osoitteesta tavattavan puolison kanssa. Anomus jätetään riittävän ajoissa osaston rikosseuraamusesimiehelle ja vanki saa päätöksestä kirjallisen vastauksen. Valvoton tapaaminen myönnetään yhden (1) kerran kalenterikuukaudessa. Valvoton tapaaminen tapahtuu erillisessä tapaamishuoneessa, ns. perhehuoneessa viikonloppuisin tai keskiviikkoisin (kuva 4). Lupa valvomattomaan tapaamiseen myönnetään ensisijaisesti niille vangeille, joilla ei myönnetä poistumislupia rangaistusajan pituuden perusteella. Mikäli vanki rikkoo valvomattoman tapaamisen lupaehtoja, hänelle voidaan määrätä kurinpitorangaistus. (Jokelan vankilan järjestyssääntö.)

Perhehuone on suosittu tapaamismuoto sekä aikuisille että vangin lapsille. Huoneessa on mahdollisuus keittää kahvia, teetä tai kaakaota sekä ruokailla pienimuotoisesti vangin itsensä ostamilla ja kanttiinin perille toimittamilla ruuilla. Huoneesta löytyy mikroaaltouuni ruokien tai vaikkapa lasten maidon lämmittämiseen.

Kuva 4: Valvoton tapaamistila, ns. perhehuone

2.6 Isä-lapsi -ryhmä

Vangeilla on mahdollisuus saada lupa tavata omia, tai todistettavasti samassa osoitteessa vangin kanssa asuvia avio- tai avopuolison lapsia. Tapaamisen myöntämisessä arvioidaan ja sovelletaan tapaamisen myöntämisen edellytyksiä samoilla perusteilla, kuin valvomattoman tapaamisen saamiseksi. Vanki anoo isä-lapsi -ryhmään kirjallisesti erillisellä lomakkeella ja se jätetään riittävän ajoissa vankilan pastorille. Ryhmään pääsystä päättää vankilan johtaja pastorin esityksestä. Isä-lapsi -ryhmä kokoontuu vankilan liikuntasalissa (kuva 5) kerran kuukaudessa lauantaisin ja on kestoltaan 1,5 h. Lupa isä-lapsi -ryhmään voidaan peruuttaa, mikäli myöntämisen edellytykset eivät enää täyty tai ehtoja rikotaan. Ryhmään osallistuvien lasten ikähaarukka on 1-15 vuotta. (Jokelan vankilan järjestyssääntö.)

Tapaamisryhmän lapset tuodaan saatettuna vankilan portille, josta ne ohjatusti viedään suorinta reittiä liikuntasaliin. Lapset eivät saa tuoda mukanaan mitään kirjeitä tai elintarvikkeita lukuun ottamatta pienten lasten vaihtovaippoja tai maitopulloja. Vankilan puolesta tarjotaan lapsille pientä välipalaa, hedelmää ja mehua.

Liikuntasalissa isät ja lapset voivat leikkiä haluamiaan leikkejä; lukea kirjoja, tehdä palapelejä, pelata sählyä tai heitellä koripalloa. Tapaamisten viihtyvyyden lisäämiseksi tilaan tullaan hankkimaan lisää pelejä ja leikkikaluja sekä mahdollisesti uusitaan istumiseen tarkoitettuja patjoja säkkituoleiksi.

Kuva 5: Isä-lapsi - ryhmän tapaamispaikka, liikuntasali

3 Rikosseuraamusalan strategia ja vankeuslaki

Valmiuksien lisääminen rikoksettomaan elämäntapaan ja yhteiskuntaan sijoittumisen edistäminen luovat edellytykset rikosurien katkaisemiseen. Toimintaa ja toimintoja kehitettäessä on lähtökohtana yhteiskuntaan kiinnittymisen edistyminen ja toiminnan sekä hoidon jatkuvuus rangaistuksen jälkeen turvataan. Tuomitun yhteydenpitoa yhteiskunnan palveluverkostoon, sosiaalisiin verkostoihin, perheeseen ja lapseen tuetaan. Erityisesti lapsinäkökulma otetaan huomioon perhetyötä kehitettäessä. (Rikosseuraamusalan strategia 2011-2020: 10.)

Vankeuslain (10 luku 6§) mukaan vankia on tuettava sosiaalisessa kuntotutumisessa ja suhteiden ylläpitämisessä hänen lähiomaisiin ja muihin läheisiin, asumiseen, työhön, toimeentulon, sosiaalietuuksiin ja sosiaalipalveluihin liittyvien asioiden hoitamisessa. (Finlex Vankeuslaki).

4 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta

Lapsen huollon tarkoituksena on turvata lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilölliset tarpeet ja toiveet huomioiden. Huollon tulee turvata myönteiset ja läheiset ihmis-suhteet erityisesti lapsen ja hänen vanhempiansa välillä.

Tapaamisoikeuden tarkoituksena on turvata lapselle oikeus pitää yhteyttä ja tavata vanhempansa, jonka luona lapsi ei asu. Lapsen oikeus tavata vanhempansa ei ole sidoksissa siihen, onko vanhempi lapsen huoltaja vai ei. (Finlex, Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1 luku, 1§, 2§.)

5 Perhe tutkimuskohteena

5.1 Perhetyö

Perhetyö käsitteenä ja ammattikäytäntönä on uusi. Viime aikoina perhetyön käsite on vakiintunut erityisesti kuntien lastensuojelutyöhön. Sen täsmällinen määrittelemineen on kuitenkin osoittautunut vaikeaksi. Perhetyössä on mukana monia tahoja, erilaisissa tehtävissä, eri sektoreilla, jokainen omilla tavoitteillaan. Esimerkiksi kotipalvelu, perhekuntoutus, perhekoti, perhehoito, perheterapia, lastensuojelun avo-huolto, laitoshuolto ja perheneuvonta ovat kaikki toteuttamassa perhetyötä. (Kaukoranta 2009: 24.)

Perhetyön käytännöt, käytettävät käsitteet sekä työntekijöiden nimikkeet ja koulutustaustat ovat kirjavia. Perhetyön käsitteellä kuvataan yhtäältä tavoitteellista työn suuntaamista ja toisaalta työmuotoja ja erilaisia metodeja. (Myllärniemi 2007: 5.)

5.2 Rikosseuraamusviraston perhetyöryhmä

Rikosseuraamusvirasto asetti 16.2.2002 perhetyöryhmän, jonka tehtävä oli selvittää, miten vankeinhoidossa voidaan edistää vankien ja heidän perheenjäsentensä suhteita tavoitteena turvata vangen oikeus perhesuhteen säilymiseen, lisätä vangen voimavaroja vankila-aikana, tukea vankilasta vapautuvan integroitumista yhteiskuntaan ja vähentää vangen perheelle vankeudesta koituvia haittavaikutuksia. Työryhmä katsoo, että sosiaaliset verkostot voivat olla ratkaisevassa asemassa uusien rikosten ehkäisyssä tai toisaalta uusiin rikoksiin syylistymisessä, jos olemassa olevat ihmissuhteet ylläpitävät rikoksia. Kuntoutumista tukevat perhesuhteet ovat erittäin arvokkaita myös vankeinhoidon tavoitteita ajatellen. Vangeilla on paljon erilaisia ihmissuhdeongelmia: on puutetta hyvistä suhteista ja on rikkinäisiä sekä muuten ongelmallisia suhteita. Suurin osa vankien perhesuhteista on kuitenkin arvioitu kuntoutumista tukeviksi. (Perhe muurin toisella puolella 2003: 3.)

5.3 Työryhmän ehdotukset

Työryhmä pitää perhesuhteiden kehittämistä vankila-aikana erittäin tarpeellisena yhteistyössä yhteiskunnan perhetyön toimijoiden kanssa. Vankeinhoidon vastuu työssä rajoittuu vankeinhoidon tavoitteita tukevaan toimintaan. Vangen kokonaisvaltaiseen auttamiseen rikoksetomaan elämään voi sisältyä myös vanhemmuuden taitojen kehittäminen ja parisuhdeväkivallan vähentäminen. Perhetyöhön halutaan sisällyttää vankilan kaikki toiminta, jossa ollaan yhteydessä vankien perheenjäseniin ja se kuuluu useille henkilöstöryhmille. Kaikkiin vankiloihin tulee nimetä perhetyön yhdyshenkilö ja eri työntekijöiden rooli perhetyössä määritellä. Henkilökunta tarvitsee koulutusta perhetyöhön. Perhekeskeisen toiminnan tulee perustua

vankeuden alussa tehtävään riski- ja tarvearvioon, jonka perusteella rangaistusajan suunnitelma tarvittavasta ja kunkin vangin kohdalla mahdollisesta toiminnasta.

Vankeinhoidon vähimmäissääntöjen mukaisesti vankien ihmissoikeuksia voidaan rajoittaa vain siinä määrin kuin vangittuna pitäminen ilmiselvästi edellyttää. Vankeinhoidon vähimmäissääntöjä sovellettaessa lähdetään siitä, että jotta vapausrangaistuksilla oli rikollisuutta ehkäisevää vaikutusta, vankien on voitava parantaa yhteyksiään omaisiinsa. Hyvät yhteydet perheeseen auttavat vankia myös paremmin kestämaan vankeusaikana sekä siten parantavat vankilan ilmapiiriä ja turvallisuutta. Työryhmä kokoontui yhteensä 12 kertaa ja ensimmäinen määräaika työryhmälle oli 31.5.saakka, mutta Rikosseuraamusviraston johtoryhmä jatkoi aikaa 30.9.2003 saakka. (Perhe muurin toisella puolella 2003: 6.)

5.4 Perhe käsitteenä

Käsitteenä perhe on kulttuurisidonnainen ja sen määrittäminen aika- ja paikkasidonnainen. Joitakin vuosikymmeniä sitten oli perhe yhtä kuin isä + äiti + kaksi lasta. Nykyisin se on avoliittoa, yksinhuoltajuutta, uusioperhettä, lapsettomia pareja (ns. dinkkuja) sekä yhteistaloudessa eläviä sateenkaari perheitä (lesbo/homopareja, joilla on lapsia). Tulevaisuudessa perhe käsitteenä voi olla ydinperhe, hajaperhe, joka perustuu kaveruuteen tai jaettuun vanhemmuuteen, sekä verkostoperhe, joka koostuu yksilöiden ystävyyspiireistä. Näin kuvailee tulevaisuuden perheitä Jari Sinkkonen. (1998: 25-28.)

Jokainen meistä kuuluu elämänsä aikana perheeseen, jossa tapahtuu kasvu yhteiskunnan jäseneksi (orientoitumisperhe) sekä useimmiten myös suvunjatkamisperheeseen. Lapsuudenkodissa saadut kokemukset vaikuttavat siihen, miten lapsi aikuisena itse toimii omassa perheessään, joskaan perhetausta ei määrää kenenkään tulevaa elämää. Jokainen lapsi muovaa itse ympäristöään. Ben Furmanin (1997: 13-14,24) mukaan on kiistatonta, että vaikeat lapsuudenkokemukset jättävät meihin jälkensä ja vaikuttavat kehitykseen, mutta vaikean lapsuuden ei tarvitse ennustaa vaikeaa aikuisuutta. Lapsella on ilmiömainen kyky etsiä itselleen ympäristöstä korvikevanhempia, mikäli omat vanhemmat ovat kyvyttömiä näyttämään tunteitaan ja osoittamaan rakkauttaan. Heidän kauttaan lapsi voi saada niitä kokemuksia, joita omat vanhemmat eivät kykene antamaan. Korvikevanhemmaksi käy yhtä hyvin kummitäti tai -setä kuin vaikkapa kotiopettajakin. Turvaa ja lohtua saamme usein kotieläimistä, luonnosta ja mielikuvituksen aalloista.

Vanhemmuus on nyky-yhteiskunnassa vaikea asia. Aiemmin vanhempien kasvatus- ja huolenpito tehtävää tukeneet sosiaaliset verkostot, mummolat ja kylän yhteisöt ovat hiipuneet ratkaisevasti ja kulttuuriset ketjut katkeilleet. Vaikeaksi vanhemmuuden tekee myös se, että nyt on löydettävä ratkaisuja moniin sellaisiin kasvatuskysymyksiin, joita ennen ei ollut. Vanhemmuutta voi myös vaikeuttaa näköalattomuus. Yhteiskunnan jatkuvan muutoksen vuoksi van-

hemmat eivät aina tiedä, millaiseen yhteiskuntaan he ovat lapsia kasvattamassa. Yleensä vanhemmat haluavat lapsilleen sitä parasta ja mitä itsellä ei ollut mahdollisuutta saada, tietoa, taitoa, turvallisuutta ja aineellista hyvinvointia. Perheet tarvitsevat jämäkkyyttä ja tukea tämän kaiken keskellä. (Vaasan perhepoliittinen ohjelma 2001: 6.)

Perheet ovat erilaisten auktoriteettien kontrollin ja valvonnan alaisia, mikä on heikentänyt huomattavasti vanhempien asemaa kasvattajana. Yhteiskunnan uudistajat ja erilaiset kasvatuksen ja terapian ammattilaiset ovat hyvien tarkoituksperiensä ohella murentaneet perheen autonomiaa. Asettuessaan heikompien, so. naisten ja lasten puolelle, he ovat vähentäneet isän vaikutusmahdollisuuksia. Isän tehtäväksi on jäänyt vain toimeentulon hankkiminen. (Sinkkonen 2010: 206.)

5.5 Perheen määrittely vankilassa

Perheen määritelmä on tärkeä vankiloille mm. perhetapaamisten johdosta. Perheellä ymmärretään yleisesti samassa taloudessa eläviä eli puhutaan perheenjäsenistä. Sukulaisuus voi olla merkittävä yhdistävä tekijä perheessä, mutta se ei ole välttämätön, vaan yhteinen nimittäjä voi olla asuminen. Asuminen samassa taloudessa tai osoitteessa ei kuitenkaan aina liitä henkilöä perheeseen. (Perhe muurin toisella puolella 2003: 15.)

5.6 Perheen leimautuminen ja vankeuden vaikutukset

Poliisin käsiin tai vankilaan joutumisella onkin varsin suuret leimaavat vaikutukset. Osansa tästä leimasta saavat omaiset. Vaikka leimaukset olisivatkin vahingossa syntyneitä, on niistä vaikea irtaantua. Niinpä sosiaalinen kontrolli saa aikaan sen, että yksilö itse ryhtyy näkemään itsensä poikkeavana ja alkaa käyttäytyä leiman tavoin. (Perhe muurin toisella puolella 2003: 16.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön tekemän tutkimuksen (2011: 4,9) mukaan vankeusrangaistus on vaikuttanut monin tavoin läheisiin suhteisiin. Kolmannes on kokenut, että läheissuhde on heikentynyt ja muiden osalta se oli joko pysynyt ennallaan tai jopa parantunut. Suhteiden parantumiseen vaikutti oman ajatusmaailman muuttuminen, luottamuksen palautuminen ja päihteidenkäytön väheneminen tai kokonaan poisjääminen. Puolisot ovat hyvinkin sitoutuneita suhteisiin sekä osa naisista kuvaa vankeusaikaa jopa suhdetta herättäväksi ja lähentäväksi tapahtumaksi. Naisten odotukset suhteesta olivat melko matalia, liittyen aikaisempiin kokemuksiin suhteissa ja toisaalta vaihtoehtoja uuden suhteen aloittamiseen olivat vähäiset mm. lasten takia.

Lähiyhteisön suhtautuminen perheeseen saattaa muuttua vankeustuomion seurauksena. Ystävät ja tuttavat saattavat eristää perheen kaikesta kanssakäymisestä tai suhtautuvat perheeseen muuten vältellen. Puolisot saattoivat olla mainitsematta esim. työpaikoillaan suhteestaan vankiin tai jopa lapsille on kerrottu vaikkapa isän olevan pitkällä työmatkalla. Tällöin lasta ei tuoda viikonloppu tapaamisiin ja lapsi erkaantuu isästään väistämättä. Syy kertomatuuteen on usein leimaantuminen ja häpeä, työnantajan suhtautuminen muuttuneeseen tilanteeseen ja uhka irtisanomisesta. Myös taloudelliset paineet vaikuttavat tapaamisiin pääsemistä. Hellstenin (2001: 76) mukaan on olemassa myös monia muita voimakkaita kriisejä, jotka saattavat sitoa äidin ja isän voimavarat niin tehokkaasti, että vanhemmuus perheestä katoaa. Jatkuva taloudellinen tiukkuus tai mikä tahansa voimakas ilmiö on vanhemmuutta vievä ja heikentävä asia.

Siviilissä perhe joutuu painimaan taloudellisten -ja sosiaalisten vaikeuksien vuoksi, perhe joutuu salailemaan ja häpeilemään vankeutta, lapset kärsivät muiden lasten kiusaamisista ja äidit jäivät ilman puolison tukea arjen pyöryksessä. Heikkilän ja Luumin (2003: 66) mukaan lastenkasvatuksessa koetaan onnistumisia, jos puoliso arvostaa ja kunnioittaa suhdettaan. Vanhempien parisuhteen hoitamisesta hyötyvät aikuisten lisäksi myös lapset.

Vaikka parisuhde usein jatkuu puolison vankeudesta huolimatta, voi vankeusaikaa kuvata sanoilla ”tahdonvastainen ero”. Kun puoliso äkisti häviää arkielämästä voi se muulle perheelle merkitä kaiken turvallisen ja tuttuuden häviämistä; muuttoa toiseen kotiin tai toiselle paikkakunnalle, tavaroiden myymistä ja kaveripiiristä eroamista, uuden koulun ja työn aloittamista. Vankeus vaikuttaa myös puolison mielialaan taloudellisen ahdingon lisäksi. Myös yksinäisyyden kokemukset olivat yleisiä. (Krits 2011: 12.)

Vankeuden takia lapsi menettää toisen vanhempansa mahdollisesti pitkäksi ajaksi. Vanhempien ero voi olla äkkinäinen ja odottamaton ja on lapselle turhauttava kokemus. Perheenjäsenen menetys vankeustuomion takia on erilainen kuin ero muulla tavoin. Päinvastoin kuin kuolleen omaisen poismenossa, vankilassa oleva palaa jonain päivänä. Vankilaan joutuminen leimaa sosiaalisesti myös perheen ja lapset. Vaikka vanhemmat koettavatkin silotella asiaa lapsille, saavat he asian yleensä jotakin kautta tietoonsa. Lapset voivat kuulla sen naapurilta, koulusta, kaverilta, lukea lehdestä, kuulla sen televisiosta tai lukea netistä. Lapsi voi jäädä yksin miettimään miksi hänelle ei ole tietoa kerrottu ja mitä kauheaa vanhempi on tehnyt jouduttuaan vankilaan. (Perhe muurin toisella puolen 2003: 17-18.)

Kauralan ja Kylämarnttilan (2010: 38) tekemä tutkimus Kriminaalihuoltolaitokselle kertoo, kuinka perhe joutuu taloudelliseen ahdinkoon miehen vankeusrangaistuksen vuoksi. Kyselyyn vastanneista yli puolet kertoi toimeentulonsa muuttuneen huonompaan suuntaan, sillä heidän toimeentulo tuli sosiaaliturvaetuuksista ja taloudellisen tilanteen heikkeneminen johtui mie-

hen tulojen loppumisesta. Yksin perhettä huoltava puoliso ei yleensä saa yhteiskunnan maksamia yksinhuoltajille tarkoitettuja etuuksia. Täten myös perhe tulee rangaistuksi.

Kriminaalihuollon tukisäätiön tekemän lähelle -raportista (2011: 8-9) ilmenee, kuinka siviiliin jäänyt puoliso saa käytännön tukea vain vähän kun toinen osapuoli joutuu vankilaan. Apua olisi kaivattu ennen kaikkea taloudelliseen tukeen sekä eri viranomaisilta ongelmien ratkaisuihin, mutta vastaajien mielestä avun saaminen oli vaikeaa. Pidätyksen aikainen epätietoisuus oli raskasta ja tutkintavankeusaika koettiin erittäin stressaavaksi. Moni toivoi jo pidätyksen aikana saavansa apua niiltä tarjoavilta tahoilta. Laine (1993: 57-59) puolestaan kertoo vankien keskusteluista välittyvää sanomaa siitä ahdistuksesta, mikä syntyy kun he miettivät perheen selviytymistä ja kokevat itsensä voimattomiksi auttamaan perhettä. Siviilissä olevat puoliset kertovat taasen katkeraan sävyyn niistä ongelmista joita joutuvat kohtaamaan yksin tai salaamaan niitä vankilassa olevalta puolisolta, jottei hänen pahanolontunne enää kuormittuisi lisää. Ympäristön asenne voi olla varsin arvosteleva; puoliso häpeää ja yrittää salata tilanteen ja ennen pitkään päädytään siihen, ettei yhteyttä toisiin juuri pidetä, ettei tarvitse selitellä ja seipitellä valheita. Puoliso ei ehkä ole tottunut myöskään hoitamaan tiettyjä käytännön asioita, vaan ne ovat olleet vankilaan joutuneen hoitamia.

5.7 Lapsen tarve vanhempiin

Johanna Mykkäsen (2010: 125) Jyväskylän yliopistolle tekemän väitöskirjan mukaan ja brittitutkimusta mukaillen länsimaissa on vallalla moraalinen koodisto, jonka mukaan lapsen olisi oltava suunniteltu, toivottu ja hänen tulisi syntyä ehjään perheeseen.

Lapsella on erilainen kiintymyssuhde äitiin ja isään. Molemmat suhteet ovat tärkeitä ja ne tasapainottavat toisiaan. Sekä isä että äiti voivat olla, imetystä lukuun ottamatta, tasavertaisia vanhempia lapselle. Isä voi luoda aivan samantyyppisen kiintymyssuhteen lapseen kuin äitikin, joskus jopa syvemmänkin. Molemmat vanhemmat ovat ns. turvallisen kiintymyksen kohteita ja usein emotionaalinen kiintymyssuhdeympäristö on fyysistä tärkeämpi. Tällaisista ympäristöistä tulevat turvallisesti kiintyneet lapset osaavat käyttää ihmissuhteissaan sekä tunnetta että järkeä, he ovat empaattisia ja kaveripiirissä suosittuja. Kiintymyssuhde voi olla myös hyvin riippuvainen erilaisten hylkäämiskokemusten ja avo-/avioero tilanteiden jälkeen, jossa lapsi käytännössä menettää kiintymyksen kohteen. Se voi johtaa äärimmäisessä tapauksessa reaktiiviseen kiintymyssuhdehäiriöön, joka käsittää kaksi muotoa, estoton ja estynyt. Estottomassa muodossa lapsi suhtautuu valikoimattoman sosiaalisesti aivan tuntemattomiinkin ihmisiin, estyneessä muodossa hän vetäytyy kontaktien ulottumattomiin ja välttelee läheisiä suhteita. (Lehtonen 2003: 40-41, 44-45.)

5.8 Rajattu isyys

Viime vuosikymmenet ovat horjuttaneet vakavasti perinteisen isyyden valta-asemaa, perhe on joutunut kohtaamaan erilaisia rakennemuutoksia ja isämuotoja. Isiä luokitellaan monentyyppisesti: on sosiaalisia isiä, etä-isiä ja uusperhe-isiä. Isänä toimiminen on joutunut muutostilaan ja se on saanut nykyiset isät hämmennyksiin ja huoli hämmennyksestä ei ole aivan turhaa. Moni isä ei enää tiedä miten isänä tulee olla. Enää ei käy pelkkä taloudellisen osuuden hoitaminen, oman isän vahva mutta poissaoleva tyyli on mennyt aikaa, eikä mitään uutta ja koeteltua ai ole toistaiseksi vielä tarjolla. Isyydestä keskusteleminen on vielä lapsen kengissä, äideillä taasen on ollut arvo ylpöt ja neuvolat kautta aikojen äitiyttä tukemassa ja neuvomassa. Isyyden murrosaikana tarvittaisiin laaja-alaista kaikkiin miesryhmiin ulottuvaa isyyskeskustelua. (Huttunen 2001: 149.)

Sinkkosen (1990: 141) mielestä hyvin monet pojat kasvavat nyky-yhteiskunnassa ilman isää, naisten ympäröimänä. Kuvitellaan että naapurin setä tai ystävällinen talonmies riittää pojalle ”samaistumiskohteeksi” isän kadottua kokonaan perheen piiristä. Oletuksen mukaan äidit hoitaa ja huolehtii pojista ja isän vuoro on sitten kun tulee aika purkaa moottoreita tai kiinnostus aseita kohtaan nousee. Monen pojan tunne-elämän häiriintymiselle on osasyynä isän vähäinen osuus hänen elämässään. Lapsiasianeuvottelukunnan aloitteen (2011: 6) mukaan vankeusaikana on mahdollista edistää vangen ja vanhemmuuden kehittymistä ja kuntouttamista ja näin ollen estää mahdollisesti yli sukupolvien jatkuva vankilakierre. Mäkinen (2010: 39) taas toteaa tutkimuksen mukaan että jos isällä oli ollut mahdollisuus viettää lapsen kanssa aikaa varhaislapsuudessa, vaikutti se positiivisesti isän ja lapsen väleihin myös myöhemmin isän suorittaessa tuomiotaan

Yhteydenpitomahdollisuudet vangen ja omaisten välillä ovat usein varsin rajatut, mutta siitäkin huolimatta suurin osa vangeista pitää yhteyttä läheisiinsä useamman kerran viikossa. Vangen pääasiallinen yhteydenpito vankilan ulkopuolelle tapahtuu puhelimitse, kirjeiden tai korttien välityksellä. Muita mahdollisuuksia yhteydenpitoon on tapaamiset, perheleirit ja poistumisluvut. Yhteydenpitoa rajoittavaksi ja hankaloittavaksi asiaksi koettiin puheluiden rajautuminen muutamiin minuutteihin ja päiväsaikaan ja esim. lasten tavoittaminen on vaikeaa. Usein puhelimitse täytyy hoitaa muita tärkeitä kontakteja, kuten vaikkapa asianajajaan. Joidenkin kohdalla saapua tapaamisiin estää taloudellinen tilanne. Pidempien matkojen takaa tuleva tapaaja joutuu tiukkaan puntaroimaan tapaamisten kertoja, jotta rahat riittäisivät myös muuhun arjen menoihin.

Vankilan etäisyys voi kaventaa isän mahdollisuuksia todistaa lapselle, että perimmäinen tunneside ei ole muuttunut vankeuden myötä. (Mäkinen 2010: 36.) Puolisot eivät mielellään tuo tapaamisiin lapsia, joissa tapaaminen tapahtuu pleksilasin erottamana pitkän pöydän ääressä.

Tämä tapaamismuoto on kerrottu olevan traumatisoiva lapsia ajatellen; ei saa koskettaa isää, ei saa antaa isälle esim. piirustuksia, puheesta on vaikea saada yleisen melun takia selvää ja tapaamistilojen ahtaus on intimitteettirajoja rikkova.

Ehjä perhe - hankkeen vertaisryhmätoiminnassa Sassi ja Huhtamo (2009) nostivat esiin sen, kuinka paljon isät miettivät lastaan vankilassa ja miten he kuvasivat oman mielen rauhoittumista saadessaan kuulla lasten hyvinvoinnista. Isien mielestä oli tärkeä kuulla omien lasten kokemuksia siitä kun vanhempi on vankilassa. Yhteinen toiminta (ryhmät ja leirit) lisäsi luottamusta ja avoimuutta lasten ja vanhempien välillä. Kaikki tämä laittoi pohtimaan omaa isyyttä. (Krits 2011: 12)

Sinkkonen puhui 1990-luvulla yleisestä isättömyydestä. Tämä tarkoitti, että monet, erityisesti pojat, kasvavat naisten ympäröimänä lähestulkoon melkein ilman isää. Tuolloin isien vetäytymistä perheistä ja lastenkasvatuksesta pidettiin tavanomaisena ja hyväksyttävänä. Tutkimuksissa on todettu, että isän merkitys lasten ja erityisesti poikien kehitykselle on erittäin tärkeä. On osoitettu, että isyys ja huolenpito lapsista vähentävät merkittävästi poikien väkivaltaista käyttäytymistä. (Sinkkonen 1990: 141.)

Ryynäsen ja Suomelan (2011: 28) tehdyn kyselyn mukaan (N= 190) vangit pitivät yhteyttä 71 % ystäviin, 66 % vanhempiin, 57 % puolisoon, 54 % sisaruksiin, 45 % lapsiin, 20 % ex-puolisoon, 16 % isovanhempiin, 11 % muihin läheisiin, 11 % lapsen toiseen vanhempaan, 7 % tukihenkilöihin.

Yhteydenpitoa rajoittavat tekijät olivat ensisijaisesti puheluiden rajoittuminen muutamiin minuutteihin päivässä. Myös tapaajien pitkät välimatkat hankaloittivat yhteydenpitoa sekä matkanteon kalleus. Tapaamisaikojen vähyyttä ja perhetapaamisoikeutta sekä vierailujen epämiellyttävyyttä lueteltiin syiksi.

6 Lapsen oikeuksien näkökulma

6.1 Lapsiasiamies

Lapsiasia valtuutetun mielestä jokaiseen vankilaan ja yhdyskuntaseuraamusyksikköön tulisi nimetä vähintään yksi lapsiasiamies, joka muiden toimensa ohella huolehtisi lasten näkökulmaa toiminnoissa ja tiloissa. Lapsiasiamiehen tulee saada työhönsä koulutusta ja alueellisia tapaamisia vankilan ulkopuolella toimivien tahojen kanssa, kuten esim. kunnat, järjestöt ja seurakunnat. Lapsiasiamies huolehtii tapaamistilojen lapsiystävällisyydestä ja että lapsia tulisi kohdella ikätasoaan vastaavalla tavalla ja ystävällisesti sekä siitä, että lapset saavat heitä koskevia tietoja tapaamiskäytännöistä. Lapsiasiamies on lasta ja perheitä koskevan tiedon välittäjänä yksikön muille työntekijöille. Lyhyesti ilmaistuna, lapsiasiamiehen tehtävä on saada työpaikalle yhtenäiset lapsia koskevat ja heidät huomioivat käytännöt. Pidemmällä täh-

täimellä säännöt tulisi saada yhtenäiseksi koko maata kattaviksi. Näin vältettäisiin vankilassa tilanteita, jotka saattavat tuntua lapsista pelottavilta. (Lapsiasianeuvottelukunta, Lapsiasia-
valtuutettu.)

6.2 Lasten huomioiminen Ruotsin vankiloissa

Ruotsissa ollaan huomattavasti pidemmällä lasten huomioimisessa vankiloissa kuin meillä Suomessa. Lapset käyvät vankiloissa tapaamassa vanhempaansa tai muuta läheistään yleensä viikonloppuisin. Suomessa ei kuitenkaan puhuta siitä, miten vankilat ottavat lapset vastaan. Ruotsissa vankiloiden lapsiystävällisyyttä alettiin kehittää 1990-luvun lopulla. Tähän vaikuttivat kansainväliset säädökset, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus. Se korostaa lapsen oikeutta suojeluun, yhteiskunnan palveluihin ja mielipiteen ilmaisuun. Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen on ollut tämän jälkeen jatkuvan kehittämistyön kohteena Ruotsissa. Vanhemmuutta tuetaan ja vanhemmuuden taidot on otettu osaksi vankiloiden toimintaa. Lapsia valmistellaan vanhemman tuomioon ja tapaamisiin vankilassa materiaalien ja keskustelujen avulla. Näin vankilakäynnit eivät traumatisoi lasta. Lapsen näkökulma tuli rikosseuraamusalan peruskoulutukseen vuonna 2004. Vuonna 2005 jokaiseen Ruotsin vankilaan nimitettiin lapsivaltuutettu. Tällä hetkellä Ruotsin vankiloissa (87) toimii 170 lapsivaltuutettua oman työnsä ohessa. Isommista laitoksissa lapsivaltuutettuja voi olla kaksi tai kolmekin. Lapsivaltuutettu huolehtii siitä, että lasten kokemukset ja näkökulma tulevat huomioiduksi laitoksessa. Hänen tehtäväänään on myös toimia tietopankkina lapsiasioissa ja pyrkiä edistämään lasten hyvinvointia pitämällä yhteyttä vankilan ulkopuolisiin tahoihin. (Krits.)

6.3 Lasten näkymättömyys

Vanhemman vankeusrangaistus vaikuttaa olennaisesti lapsen elämään ja hyvinvointiin. Siitä huolimatta vankeusrangaistusta suorittavien henkilöiden lapset ovat ryhmä, joiden oikeuksien toteutumista ei ole Suomessa kokonaisvaltaisesti tarkasteltu. Jopa tähän ryhmään kuuluvien lasten lukumäärä on epäselvä. Vankitietojärjestelmään ei ole systemaattisesti merkitty huollettavien määrää. Lapsen oikeuksien näkökulmasta olisi tarpeen varmistaa vankilahenkilökunnan koulutus lapsen kohtaamiseen, tapaamistilojen ja käytäntöjen lapsiystävällisyys sekä lapsen ikään ja kehitystasoon soveltuvan tiedon ja materiaalin tarjoaminen vanhemman vankeusrangaistuksesta. (Lapsiasianeuvottelukunta, Lapsiasiavaltuutettu.)

Kriminaalihuollon tukisäätiön (2011: 4,11) tekemän selvityksen mukaan vankeusrangaistuksen voidaan arvioida koskettavan useita tuhansia, jopa 55.000 tuhatta vangeille läheistä ihmistä päivittäin. Näistä 12.500 on lapsia, joista lähemmäs 8 000 on alaikäisiä.

Yhteiskuntatieteellisessä lapsuustutkimuksessa on alettu 1980-luvun puolivälistä tutkia lapsen asemaa yhteiskunnan jäsenenä ja toimijuutta omissa yhteisöissään; mitä lapset ajattelevat ja miten he osallistuvat. Näkemykset ovat muuttuneet, kun tieto lapsista ja heidän sosiaalisista suhteistaan on lisääntynyt; lapset ovat myös aktiivisia toimijoita, jotka osaavat tuoda esille omia ajatuksiaan ja toiveitaan vuorovaikutuksessa aikuisten kanssa. (Vaasan perhepoliittinen ohjelma 2001: 6)

6.4 Vertaistukea vankien lapsille

Lapsille suunnattua vertaisryhmätoimintaa on saatavilla, mutta melko hajanaisesti. Vertaisryhmätoiminnoista ei liiemmin vankiloissa esitteitä jaeta, vangin pitää osata kysyä sitä sosiaalitoimen virkailijoilta. Siviilissä perheet joutuvat kahlaamaan melkoisen viidakon läpi löytääkseen vertaisryhmätukea, sillä toiminta perheiden parissa on erittäin monimuotoista ja laajaa. Helpotusta etsintään tuo nykyisin jokaisella yhdistyksellä ja säätiöllä olevat sähköiset sivut.

Lastensuojelun keskusliitto toimii lapsen puolestapuhujana ja yhteiskuntapoliittisena vaikuttajana lapsia koskeissa päätöksenteoissa. Ensi- ja Turvakotien liiton tarkoituksena on mm. turvata lapsen oikeus suotuisiin kasvuolosuhteisiin, tukea vanhemmuutta ja koko perhettä sekä ehkäistä väkivaltaa perheissä. Pelastakaa lapset ry:n tukiperhetoiminta kuuluu lastensuojelun avohuollontukeen ja se tarjoaa lapselle suunnitelmallisen tuen ja huolenpidon tukiperheessä viikonloppuina sopimuksen mukaan. Parasta lapsille ry:n toiminta nojaa leiritoimintaan. Helsingin Diakonissalaitoksella on kehitetty malli, jonka avulla vaikeasti traumatisoituneita lapsia, nuoria ja heidän perheitään voidaan hoitaa suunnitellusti. Väestöliitto tuottaa palveluja, tutkimuksia ja ajaa perheitä koskettavia yhteiskunnan asioita perheille suotuisiin suuntiin. Kataja ry:n kuuluvat parisuhde- ja avioparityötä tekevät järjestöt ja muut organisaatiot järjestävät kurseja koko perheelle ja pareille. (Perhe muurin toisella puolella 2003: 32-33)

7 Tutkimuksen toteuttaminen

7.1 Kohderyhmän valinta

Opinnäytetyöni aiheen esittäminen syksyllä 2011 käynnisti opinnäytetyöprosessin. Tarkoituksena oli ensin tutkia pelkästään isä - lapsi - ryhmää, mutta vangit voivat tavata lapsiaan monimuotoisemminkin Jokelan vankilassa, joten tutkimus käsittelee kaikkia lasten tapaamismuotoja. Tutkimuksen aiheen valitsin siksi, että minua henkilökohtaisesti kiinnostaa vangin ja lapsen välinen yhteydenpito vankeusaikana. Kuinka säännöllinen yhteydenpito lapsiin vaikuttaa vangin vankilassa oloaikaan ja rangaistuksen suorittamiseen? Kuinka vankeus vaikuttaa vangin mielestä hänen ja lapsen välisiin suhteisiin. Kuinka vangin mielestä lapset suhtautuvat isän

vankeuteen? Mitä ajatuksia tapaamiset tuo vangille? Mitä tuntemuksia vangilla on tapaamisten jälkeen? Miten vangin mielestä lapset ovat sopeutuneet tulemaan tapaamisiin? Lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on parantaa vankien mahdollisuuksia tavata lapsiaan ja perhettään aiempaa useammin tapaamistiloja muokkaamalla.

7.2 Sisällön analyysi

Tähän tutkimukseen haastattelin Jokelan vankilasta neljää vankia, joilla on perhetapaamisoikeudet ja jotka osallistuvat isä-lapsi - ryhmään kuukausittain. Kolme heistä oli naimisissa, yhdellä oli yhteishuoltajuus lapsen äidin kanssa. Haastateltavat valikoituivat lasten monimuotoisten tapaamisien perusteella. Lasten tapaamismuotoina vangeilla oli ns. pikkuhuone (valvottu), perhehuone (valvoton), isä-lapsi - ryhmä (valvottu) ja normaali tapaamissali (valvottu).

Isä - lapsi - ryhmään mahtuu maksimissaan seitsämän isää lapsineen. Koska Jokelan vankilan on tutkintavankila, on vankien vaihtuvuus suurta. Osa vangeista oli ennättänyt jo lähteä toiseen vankilaan, kun haastattelujen aika tuli ja tilalle tulleet uudet isät eivät olleet vielä tavanneet kertaakaan lastaan ryhmässä. Näin ollen heidän haastattelut jäivät pois siitä syystä, että halusin mahdollisimman monipuolisen aineiston tapaamisista käyttöni.

Haastattelu koostui 20 kysymyksestä, joita kävimme läpi jokaisen haastateltavan kanssa vapaasti keskustellen ja samalla reaaliaikaisesti tekstinkäsittelyohjelmaa hyödyntäen muistiin kirjatun. Nauhurin käytön mahdollisuutta ei ollut, koska Jokelan vankilassa sellaista ei ollut olemassa, eikä sen hankkiminen mahdollistunut tiukan aikataulun puitteissa. Haastattelut olivat kestoiltaan n. 1,5 tunnin mittaisia. Kaikki haastattelut annettiin vapaaehtoisesti, ja lupa haastatteluun haettiin ja saatiin Rikosseuraamuslaitokselta (Liite 2). Kerroin haastattelun rungosta ja kysymykset oli myös vankien nähtävillä. Ilmoitin, että haastattelu voidaan milloin vain keskeyttää ja kysymyksiin ei ole pakko vastata jos siltä tuntuu. Tutkimuksen tulokset esitetään niin, etteivät yksittäiset henkilöt tai lapset ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tähän tutkimukseen ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

7.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, joka toteutetaan teemahaastattelujen avulla. Motivoivan haastattelun menetelminä käytetään avointen kysymysten esittämistä, haastateltavan puheen heijastamista eli reflektointia ja yhteenvetojen tekemistä. Motivoivassa haastattelussa reflektioivan puheen tarkoitus on viestittää haastateltavalle, että haastatteli pyrkii ymmärtämään ja tukemaan häntä. (Kaukoranta 2009: 28.)

Sisällönanalyysissä aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Sisällönanalyysillä voidaan siis tarkoittaa niin laadullista sisällönanalyysia kuin sisällön määrällistä erittelyä ja näitä molempia voidaan hyödyntää samaa aineistoa analysoidessa. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kvalitatiivinen tutkimus on nimensä mukaisesti tutkimusta, jossa tutkimusaineisto on verbaalista tai visuaalista. (Uusitalo 1991: 79). Kvalitatiivisten menetelmien käyttäminen tutkimuksessa on lisääntynyt eri tieteenaloilla huomattavasti. Kvalitatiivinen tutkimusote sisältää lukuisia suuntauksia, tiedonhankinta- ja analyysimenetelmiä ja tapoja tulkita aineistoja. Yhtä oikeaa tapaa tehdä laadullista tutkimusta ei ole. Kuten tutkimus yleensäkin, myös laadullinen tutkimus on aina omanlaisensa versio tutkittavasta ilmiöstä, ja vaihtoehtoja etenemiseen on runsaasti. Esimerkiksi opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on, että opiskelija voi tutkimuksessaan osoittaa oppineisuuttaan ja soveltaa oppimaansa käytäntöön. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009: 6,11.)

Haastattelun lajeja on erilaisia: avoimia haastatteluja ja ns. lomakehaastatteluja (strukturoiduja.) Strukturoidussa haastattelussa on hyvin tarkkaan määritelty kysymykset ja niiden järjestys, ja avoimessa haastattelussa taas haastattelijä selvittää haastateltavan ajatuksia, tunteita ja mielipiteitä sen mukaan miten ne tulevat esille keskustelun edetessä. Teemahaastattelu on strukturoidun ja avoimen haastattelun välimuoto. Teemahaastattelussa tyypillisesti haastattelun aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymysten tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole määritelty. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 208-209.)

7.4 Haastattelun toteutus

Haastattelut tehtiin vankilan iltatoimintojen jälkeen, jolloin saimme vangin kanssa rauhassa keskustella aiheesta kenenkään meitä keskeyttämättä. Vanki pystyi lukemaan kirjoittamani tekstin (vangin vastaukset kysymyksiin) tietokoneen ruudulta haastattelun ajan. Haastattelu jakaantui kolmeen osioon, lasten tapaamiset, vankeusajan motivoituneisuus ja isyys. Moniin kysymyksiin tuli vastaukset joissain toisissa osioissa, niitä kuitenkin täydennettiin ja tarkennettiin haastattelurungon etenemisen myötä. Haastattelun jälkeen erottelin oleelliset ja epäoleelliset asiat kirjoitetusta tekstistä, kuten vastaukset kysymyksiin ja esim. rikosta koskevat maininnat. Yhdistin kysymykset ja vastaukset toisiinsa säilyttäen vangin puhekielen vastauksissa. Jaottelin kysymykset pääalueisiin lasten tapaamisista, vankeusajan motivoituneisuudesta ja isyydestä. Näitä teemoja ja vastauksia käsittelen kappaleessa 8.

Erittäin positiivinen yllätys oli haastateltavien innokkuus haastatteluun ja keskustelun monimuotoisuus, syvällisyys, runsaus ja luottamuksellisuus. Lapsista ja isyydestä olisi riittänyt toi-

setkin 1,5 tuntia jokaisen kanssa keskusteltavaa, mutta työni kannalta sillä ei olisi ollut enää merkitystä.

7.5 Tutkielman tavoite

Tutkielman tavoitteena on saada haastattelujen perusteella tietoa siitä, kuinka vangit kokevat perhetapaamisen merkityksen itselleen ja heidän mielestään heidän lapsilleen. Haastatteluanta on melko pieni, mutta vastaukset alkoivat olla niin samankaltaisia toisiinsa nähden, että useammalla haastattelulla tuskin olisi poikkeavaa tulosta tullut. Lisäksi haastateltavien valintaan vaikutti Jokelan vankilassa oloaika ja tapaamismuodot. Jokelan vankila on tutkintavankila, ja siksi vankien vaihtuvuus on melko tiheää. Tutkimuksesta saatavia tuloksia käytetään Jokelan vankilan perhetapaamistilojen modifioimisprojektiin lähinnä kuunnellen vankien mielipiteitä lasten leikkivälineiden, viihtyvyyden ja kalustuksen osalta.

7.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Kaukoranta (2009: 32) mukailee Tuomen ja Sarajärven tutkimusta luotettavuuden arvioinnista. Siitä ei ole olemassa yksiselitteisiä ohjeita. Tutkimusta tulee arvioida kokonaisuutena, jolloin luotettavuuden arviointi kohdistuu koko tutkimusprosessiin. Tällöin sen johdonmukaisuus on keskeinen ja tutkimustuloksien osalta on tärkeää kuvata mitä tutkija on tehnyt. Haastattelun avainkysymys on luotettavuus. Haastatteluun osallistuminen tulee olla ehdottomasti vapaaehtoista, koska haastattelun tulos on yhteydessä siihen kykeneekö haastateltava luottamaan haastatteliijaan. Koen onnistuneeni haastatteluissa hyvin. Onnistuimme yhdessä luomaan luottamuksellisen vuorovaikutustilanteen, joissa vaikeitakin kokemuksia, tapahtumia ja tunteita oli mahdollisuus tuoda esiin.

8 Vankien kokemuksia tapaamisista

8.1 Perheen ja isyyden merkitys vankilassa

Kursivoidut ja lihavoidut tekstit ovat suoria lainauksia vankien haastatteluista.

Perheen ja lasten merkitys korostuu vankilatuomion aikana. ***”Täällä oleminen vahvistaa tiettyjä tunteita ja ajatuksia moninkertaiseksi, eli ne tunteet lasta kohtaan, se rakkaus häntä kohtaan ja halu olla hänen elämässään ja tehdä asioita vieläkin aiempaa enemmän.”*** Lasten tapaaminen antaa voimia ja motivoi tuomion suorittamista. Toimivat perhesuhteet edesauttaa pysymään päihitteettömänä vankilassa, sillä lasten tapaamiset koetaan niin arvokkaiksi, ettei niitä haluta menettää minkään rikkeen takia. Haastattelussa yksi vanki

kiteytti asian melko selvästi *"On ihan eri asia vapautua, kun on perhe portilla vastassa, kun taas et pitäis lähteä ettimään sitä perhettä jostain."*

Monilla vanki-isillä on arjen kokemusta lapsiensa kanssa siviilistä, mutta on myös niitä isiä jotka ovat olleet vankilassa lapsen elinajasta suurimman osan. Siitä huolimatta lapset pitävät heitä isinään kuten eräs haastateltava kertoo: *"lapsi kaipaa omia vanhempia ja tyttö pitää minua isänä, vaikka olen ollut paljon pois hänen elinaikanaan."* Vankilaolosuhteiden vuoksi vangilla on haasteellinen tehtävä toimia lapselleen isänä ja sitoutuneena vanhempana, mutta isyyteen sitoutumisella on lapselle suuri merkitys. *"Tapaamiset ovat tukeneet isyyttäni, kyseenalaistaisin isyyteni, ellen saisi tavata lapsiani."* Siviilissä ollessaan isät olivat pitäneet kasvatuksellisesta puolesta hyvinkin tiukasti kiinni, kohteliaat käytöstavat ja rajojen asettamiset olivat arjessa mukana joka päivä. Tätä linjaa he halusivat jatkaa myös vankilasta käsin. *"Tulee kuitenkin oltua tytön elämässä kasvattajana mukana, vaikka siviilissä paljon tavaroita ostinkin, niin aina pitää sanoa kiitos. Pidän tyttölle kuria, vaikka en olekaan hänen kanssaan joka päivä."*

Lapsen iästä riippuen vangit usein sanovat sivuuttaneensa vankilatuomion syyn lapsen sitä kysessä. Syiksi sanotaan vankilaan joutumisen häpeä, rikoksen uudelleen läpikäyminen ja siitä syntyvä häpeä tai halu suojella lasta. Tällöin lapsi jää omien pohdintojen varaan, saattaa syyllistää itseään ja joutuu elämään salaisuuksien ja puhumattomuuden ilmapiirissä. *"Poika ei oikein ymmärrä miks mä oon täällä, mä oon säästännyt sitä siltä vielä. Mut kyllä mun pitää se sit sille joskus kertoa. Mä en haluu et se ei tekis mitään sellasta et joutus käymään tän saman läpi kun minä. Kerran poika kysyi et millon tuut kotiin, en osannut sanoa siihen muuta kun et ei ehkä nyt."*

8.2 Monimuotoisten tapaamisien mahdollisuus

Vankien itsensä kertomana Jokelan vankila on ainakin Etelä-Suomen vankiloista ainut, jossa perheyhteyksiä voi ylläpitää. Muita vankiloita luonnehdittiin sanoilla: *"koko vankila tappaa perhesuhteet", "kliininen vankila, jossa lapsille ei ole järjestetty mitään", "muualla ei ole yhtään mitään mikä tukis perhetapaamisia tai yhteydenpitoa perheeseen."*

Haastateltujen vankien mielestä *"täällä (Jokelassa) suhtautuminen ja edesauttaminen perhesuhteiden ylläpitämiseen ovat hyvät"* ja *"täällä on hyvä kun on tällainen isä-lapsi -ryhmä. Näitä ei ole muualla vankiloissa."*

Tapaamismuodoista lasten tapaamisiin tarkoitettua ns. pikkuhuonetta pidettiin kaikista soveliaimpana. Siellä koko perhe sai olla yhdessä ja jutella häiriöttömästi, leikkiä leikkikaluilla tai istua muuten vaan kylki kyljessä pienellä sohvalla. *"on hyvä et vaimo on pikkuhuonetapaamisissa mukana, mut hyvä et se ei oo isä-lapsi -ryhmässä."* Tällä vanki tarkoitti sitä, että

pikkuhuoneessa tulee juteltua vaimon kanssa perhettä koskevia asioita, mutta isä -lapsi -ryhmässä hän on vain ja ainoastaan lapsen kanssa ja lapsen ehdoilla. Moitetta huone sai karusta sisustuksesta ja leikkivälineiden puutteesta. Leikkivälineiden sopivuutta joudutaan mittaamaan myös tarkastettavuuden mittarilla, joten kaikkia vankien toivomia välineitä ei ole mahdollista huoneeseen hankkia. Moni perhe oli koettanut ennen pikkuhuonetta tavata lapsiaan ja puolisoaan tapaamissalissa. Ne olivat kuitenkin todettu pikaisesti täysin sopimattomaksi lapsille. ***”kerran koetettiin tavata lasikopissa, mut tapaaminen päättyi ennen aikojaan, koska pojalle tuli kyyneleet silmiin. Mä en haluu et poika kärsii, tai se luulee et mä kärsin. Sen jälkeen ei ole enää tavattu tuol salis.”***

”tapaamissalissa en halua lapsiani tavata, koska siitä on jäänyt traumat, kun piti tavata niis omaa isää niin monta vuotta.”

Mahdollisuuksia ns. pikkuhuonetapaamisiin toivottiin lisää. Siinä tapaamismuodossa oli kaikin luontevinta olla koko perhe yhdessä. ***”Pikkuhuone on sallinut sen, että vaimoa voi sitten tavata joka toinen kuukausi perhehuoneessa. Jos pikkuhuonetta ei olisi, niin sitten kaikki perhehuonetapaamiset olis perheen kanssa yhdessä.”***

Jokelan Isä-lapsi - ryhmää on kautta aikain siivittänyt valtaisa suosio. Ryhmään tulijoita olisi enemmän kuin sinne voidaan ottaa. ***”Mä jouduin odottamaan neljä kuukautta et pääsin ryhmään, mut oli se sen arvoista.”*** Jokelan vankila on pääasiassa tutkintavankila, jossa vankien vaihtuvuus on suhteellisen suurta. Vaihtuvuus taas mahdollistaa useamman isän pääsyn isä - lapsi - ryhmään. Toisaalta kuukausien odottamien ryhmään pistää vangin koetukselle samoin kuin lapsenkin siviilissä. Isä - lapsi - ryhmää pidetään niin suuressa arvossa, ettei pienintäkään möhläystä haluta tehdä osastolla, jottei ansaittua paikkaa menetettäisi. ***”Kaikennäköisen sekaantumisen linnassa asettuu erilaiseen vaakakuppiin, kun jos sit menenttäs tapaamiset.”*** Isä - lapsi - ryhmää ehdotettiin kokoontuvaksi kaksi kertaa kuukaudessa niin että isommille ja pienimmille lapsille olisi omat kokoontumiskerrat. Isien mielestä huomion jakaminen ikähaarukan ääripäissä oleville lapsille on työlästä ja jäljestäpäin mietityttää tekikö kaikkensa lapsen eteen, jäikö lapselle hyvä mieli. ***”Mielessä käy sekin, et olisko pitänyt tehdä jotain enemmän tai sanoa, mut ei yleensä mitään elämää suurempaa asiaa.”***

Isä - lapsi - ryhmää pidettiin siitakin syystä mainiona tapaamismuotona lasten kanssa, koska avara ja iso liikuntasali mahdollistaa monenlaisen tekemisen. Vapautuneisuutta lisännee myös se, että ryhmää ei valvo vartijat vaan pastori, sosiaalihjaaja, tai ohjaaja kukin vuorollaan. Vartijoiden tehtäväksi jää vankien kuljettaminen osastoilta sekä tarkastusten tekeminen.

”Tää isä-lapsi - ryhmä on silleen kiva kun saa vapaasti tehdä omia juttuja lasten kanssa.” Isä-lapsi - ryhmää seuranneena näkee suuren muutoksen vankien käytöksessä, ilmeissä ja eleissä. ***”Siellä ryhmässä näkee kun kovimmatkin gangsterikundit näyttää tunteensa, se näkyy ettei muuta esitetä.”*** Vankien omat sanat vahvistavat vartijan näkemyksen.

”Ryhmässä naamiot riisutaan, kun lapset on läsnä, muuten voi sit kyräillä kuka on kukin ja mihin jengiin kuuluu.”

Isät kokevat pistäneensä itsensä kokonaisvaltaisesti likoon ryhmän kokoontumisen aikana ***”Tapaamisen jälkeen on takki ihan tyhjä. Aika tulee vietettyä niin täysin lapsen kanssa, ihan totaalisesti. Sen jälkeen on ihan tyhjä olo. On niin ku antanu kaikkensa. Mutta tapaamiset antaa sit voimaa jaksaa osastolla.”***

8.3 Voimaannuttavat tapaamiset ja kirjeiden kirjoittaminen

Vangit kokevat, että tapaamiset lasten kanssa auttavat jaksamaan vankeusrangaistuksen suorittamista tai oikeuden päätöksen odottamista. ***”Kyllähän sitä on luonnollinen kaipuu ja ikävä perhettä kohtaan. On äärimmäinen ilo nähdä aina perhettä ja lapsia.”***

Tapaamisia pidetään erittäin tärkeänä ja ne ovat viikon kohokohta, jota jännitetään jopa niin että useampi tapaamista edeltävää yötä siivittää katkonainen uni ja itse tapaamispäivänä hikoilu on normaalia runsaampaa. ***”Sitä jännitti sitä tapaamista aika paljon, sitä on niin alasti oman lapsen edessä ja se huomaa kaikki olotilat ja tunteet.”***

Moni haastateltava vanki omaa tiiviit perhesuhteet ja ennen vankilaan joutumista ja he ovat olleet monimuotoisesti lastensa arkielämässä mukana. ***”Kun on ollut kaikkien kanssa paljon kotona tekemisissä, niin sitä haluaa olla myös nyt, se on kaikkein tärkeintä. Puhelimen kautta on vaikea luoda sellasta välittämisen tunnetta, siis tapaamiset on niin tärkeitä ja säännöllinen yhteydenpito.”***

Tapaamiset, sekä lasten että puolison, kanssa koetaan paljon voimaa antaviksi ja vankeusai-
kaa motivoiviksi tekijöiksi. ***”Tapaamisten jälkeen olo on onnellinen ja haisee, hyvä selli-
kaveri ymmärtää jos on tavallista hiljaisempi jonkun aikaa. Pikkuhiljaa tilanne sitten
normalisoituu ja jää vaan se hyvä fiilis.”*** Lastentapaamiset koettiin selkeästi vankilaelä-
mässä tasapainottavaksi ja rauhoittavaksi asiaksi. ***”Kyllä ne silleen vaikuttaa, että miettii
mitä kaikkee halua enää sählätä, jos ei olis lasta nii tulis varmaan sährellettyä enem-
män.”***

Lapselle askarrellaan paljon puutuotteista leluja ja korulipastoja, jotka sitten tapaamisten
yhteydessä tapaa saa ne mukaansa ja tytöille saatetaan tehdä ihan omat kirjoituspaperit
lapsiaiheisin kuvin varustettuna. ***”Lapsen on mielekkäämpää saada kirjeitä, jotka olen
ihan häntä varten kuvittanut lapsiaiheisilla kuvilla, kaikkee mylittelponia ja hellokittyä
niis on. Lapsi tykkää niistä kovasti.”***

Vangit tapaisivat lapsiaan mieluusti vaikka viikoittain, mutta niitä rajoittaa se, että vankilassa on vain yksi lasten tapaamisiin tarkoitettu pikkuhuone. ***”Mä annan mielelläni niille mahdollisuuden, joilla on pikkuvauva. Niiden kanssa kun ei oikein voi olla isä-lapsi - ryhmässä,”*** Useat haastateltavat kertoivat, etteivät he varaa itse pikkuhuonetta joka viikonlopuksi, vaan antavat mahdollisuuden niille, joilla on pieniä lapsia ja jotka eivät ole vielä päässeet isä-lapsi - ryhmään. ***”Olis aika itsekästä olla ite siellä ja muut ei sais tavata lapsiaan ollenkaan.”*** Näin ainakin samoilla osastoilla olevat isät pystyivät keskenään sopimaan mahdollisista tapaamisajoista. Ainakaan vartijoiden korviin ei ole kantautunut sitä viestiä, että heikoimmilta riistettäisiin mahdollisuus tavata lapsia, vaan tapaamisjärjestelyt ovat aidosti sovussa sovittuja.

Vangit kertoivat juttelevansa muiden isien kanssa lasten tilanteista, päivittäisistä tapahtumista ja tapaamisaikeista. ***”Kyllä me osastolla jutellaan lapsista ja niiden arkipäiväisistä asioista, niiden kanssa joilla on lapsia ja joiden kanssa on vähän tutustunut, ei sitä ihan ventovieraille mee niistä asioista juttelemaan”***

Kirjeiden kirjoittaminen lapsille tai perheelle ei kaikilta luonnistu helposti. Yleisin syy on se, että ei tapahdu mitään eilisestä poikkeavaa, ja todennäköisesti huominenkaan ei tuo muutosta. ***”Se kirjoittaminen on vähän lopahtanut kun ei täällä oikein tapahdu mitään.”*** Jotkut kokevat kirjoittamisen terapeuttisena ja henkisesti perhettä lähentävänä asiana. Äidit lukevat kirjeet pienimmille lapsille ja tällä tavoin koko perhe voi nauttia kirjeenvaihdosta ja kuulumisista puolin ja toisin. Vaikkei vankilan arjessa suuria muutoksia päivittäin tapahdu, niin kirjoittamisen aiheita tuntui silti löytyvän. ***”Poika säilyttää kaikki mun kirjoittamat kirjeet ja ikävän tullen lukee niitä aina iltaisin. Kirje on siitä hyvä, että sitä voi lukea aina uudelleen ja se säilyy, puhelut on niin kertaluontoisia juttuja.”***

8.4 Lasten tapaamisten järjestelyt

Lasten tapaamisjärjestelyissä ei yleisesti ilmennyt suurempia ongelmia. Joillekin pitkä matka saattoi aiheuttaa sen, että tapaamiset olivat muihin verrattuna harvemmassa, mutta ylipäänsään lasten tapaaminen mahdollistui. ***”Ongelmia on lähinnä matkan pituudessa ja matkojen kustannuksissa, tällä hetkellä tavataan siis kerran kuussa.”***

Lasten äidit tukivat tapaamisia ja olivat yleensä se taho, joka lapsia kuljetti tapaamisiin. ***”Aikataut käy meille oikein hyvin, sillä aikaa kun lapset tapaa mua, niin vaimo voi mennä kaupungille viettämään omaa aikaa.”*** Ilman äitien myötävaikutusta tapaamisiin ja kuljetuksiin on vaarana se, että tapaamiset loppuvat kokonaan ja isät erkaantuvat lapsistaan.

Vaikka kaikki vangit eivät olleet avioliitossa ja takana saattoi olla hyvinkin vaikeita ja eripuraisia eroja, olivat lasten tapaamiset saatu sovittua niin, että vangilla oli mahdollisuus tavata

lastaan säännöllisesti. *”Riidat sovittiin aikuisten kesken, enkä halunnut millään tavalla vetää lasta siihen mukaan.”*

Vankien mielestä lapset olivat sopeutuneet hyvin tulemaan tapaamisiin. *”Hyvin ovat sopeutuneet ja tulevat mielellään isää tapaamaan. Kysyvät aina et missä tavataan, alakerassa (perhehuone), pikkuhuoneessa vai salissa (isä-lapsi -ryhmän kokoontumispaikka).”* Tavattavien lasten ikäjakauma oli 3-15 vuotta. Lasten ja isien tapaamisten väli vaihteli viikosta kuukauteen. Tapaamisia moni vanki olisi halunnut enemmän, vaikka joka viikko, mutta sitä rajoitti vankilan tapaamistilojen niukkuus, niiden korkea varausaste tai lapsen pitkä tapaa-mismatka. *”Poika odottaa ihan innolla aina näitä tapaamisia, siitä on kiva tulla tänne ja vähän haikea lähteä pois, mut sit jäädään odottamaan seuraavaa tapaamista.”* *”Kyllähän ne lapset vieraantuis, jos ei ollenkaan nähtäis. On hyvä että lapset uskaltaa näyttää täälläkin tunteensa, vaikka kiukuttelemalla.”*

Lapset olivat innoissaan useita päiviä ennen tapaamisia ja tiesivät mihin tapaamismuotoon olivat kulloinkin tulossa. Tapaamisten jälkeen moni lapsi puhui vuolaasti tapaamisen kulusta niin äidille kuin muillekin sukulaisilleen. Lapsen kaveripiirissä tapaamisista ei niinkään puhuttu.

Yhteydenpitoa lapsiin pidettiin äärimmäisen tärkeänä. Vaikka isä on vankilassa, oli tärkeää että vanki sai mahdollisuuden olla toisena vanhempana kasvattamassa lastaan, siitäkkin huolimatta ettei näe lasta joka päivä. *”Mä olen iskä, vaikka linnassa olenkin ja nähdään harvemmin, mut niinhän me siviilissäkin nähtäis pari kertaa kuussa.”*

8.5 Tapaamisten säännöt ja tarkastukset

Vangit suhtautuivat tapaamisten jälkeisiin tarkastuksiin positiivisesti. *”Ilman sääntöjä on kaaosta, rehelliseen tapaamiseen kuuluu et tarkastukset tehdään.”* Kun vanki tapaa valvomattomassa tilassa omaisiaan, hänen tulee riisua omat vaatteensa pois ja tilalle annetaan vankilan vaatteet. Tapaamisten jälkeen vanki vaihtaa omat vaatteet jälleen päällensä. Pikkuhuonetapaamisissa ja isä-lapsi -ryhmässä tarkastukset tehdään omien vaatteiden kanssa, eikä vankilan vaatteita tarvitse välillä vaihtaa. *”Vaikka alasti riisutettaisiin, niin on tärkeää et saa tavata lastaa.”* Jotkut vangit kokevat riisuttamisen ja tarkastukset epäluottamuksena vankeja kohtaan. *”Lapset pidetään poissa kuljetuksista ja muut pitävät huolen siitä että jos näin käy, niin saa turpaansa.”* Tapaamisissa säännöllisesti käyvät vangit ovat niitä, joita tarvitsee kaikkein vähiten huomauttaa vankilan säännöistä ja käytännöistä. *”Tänne kuuluu tietyt säännöt, ei siis mitään. Me ei olla lepokodissa.”* Haastateltavat vangit pitävät hyvänä että on säännöt, joita tulee noudattaa pitääkseen tapaamiset voimassa. *”Tarkastukset on ennaltaehkäiseviä.”* Osastolla tapaajavangit pitävät kuria myös muille osaston vangeille kuten yksi haastateltavista kertoo: *”Ne jotka käy tapaamisissa pitää vähän sit kuria muille-*

kin vangeille, et ne ei käyttäydy ihan miten sattuu. Me niinku asutaan täällä, ne muut tulee vain käymään täällä Vankila itsessään hyötyy tapaamisista rauhallisemman ilmapiiriin muodossa ostoilla, ja siten työturvallisuus parantuu. ***”Tapaamiset pitää vangin tyytyväisenä ja sitä myöten myös vartijoiden työympäristö on turvallisempaa.”***

8.6 Tapaamistilojen kehittämisehdotukset

Vangeilta kysyttäessä, miten tapaamisia tulisi kehittää lapsiystävällisemmäksi, olivat vastaukset yllättäen hyvinkin vaisuja. Vangit kokivat, että ylipäätään tällainen mahdollisuus (Jokelassa) tavata lapsiaan ja omaisiaan on itsessään erittäin hyvä. Isä-lapsi - ryhmää ei ole muualla kuin Jokelassa ja Helsingin vankilassa, jossa se toimii epäsäännöllisesti vetäjästä riippuen. Jokelassa yhtenä tapaamispaikkana on lapsitapaamisiin tarkoitettu huone ns. pikkuhuone, jonne toivottiin mm. piirustuspaperia, palapelejä ja kirjoja joita voisi lukea yhdessä lapsen kanssa. Isä-lapsi - ryhmään kaivattiin istumapaikkoja kuten säkkituoleja, seurapelejä, palapelejä, kirjoja, palloja tai esim. hyppynarua. ***”Ei oikeastaan ole mitään valittamista tai aiheita muutoksin, ehkä jotain pelejä vois olla enemmän. Mut tärkeintä on yhdessä oleminen, se aika on kuitenkin niin lyhyt.”*** Toiveet olivat pieniä ja täysin toteutettavissa, vankien mahdollisuus ylipäätään tavata lastaan useasti oli tärkeintä, ei niinkään se mitä tavaroita tilassa oli. Lapsille vankien mielestä tärkeintä oli ylipäätään nähdä isäänsä, olla ihan vaan puhumatta ja istua kylki kyljessä tai kainalossa. Ajan viettäminen isän kanssa leikkien ja puuhaten heille mukavien juttujen parissa oli tärkeintä. ***”Kun nähdään, niin tyttö juoksee ihan innoissaan kaulaan. Ei se haluis millään lähtee tapaamisista kotiin. Tapaamisissa tyttö tanssii ja näyttää innoissaa mitä kaikkee se on oppinu satujumpassa”, ”vartijoiden pitää aina suostutella tyttöä lähtemään kotiin.”***

8.7 Mahdollisuus puolison säännölliseen tapaamiseen

Jokelan vankilaa kiiteltiin myös siitä, että on mahdollisuus tavata puolisoaan säännöllisesti perhehuoneessa, jonka käyttäminen ei taasen vähennä tapaamisia lasten kanssa. Hyviä välejä puolisoon pidettiin erittäin suuressa arvossa, joskin tapaamisissa saattoi myös olla hankaliakin hetkiä. Yleensä pariskunnan välejä kiristi tiukka taloudellinen tilanne, ei niinkään vankilaan joutumisen syy. Vangit antoivat suuren kiitoksen puolisolalle ja perheelle, joka tuntui heidän mukaansa kärsivän enemmän vankeusrangaistuksesta kuin vanki itse. ***”Tuomio on oikeastaan kovempi perheelle, se lusii vielä rankemman kautta, heille se on jokapäiväistä kamppailua.”*** Useat tutkimustulokset vahvistavat sen tosiasian, ettei vankeusaika näytä tukevan parisuhdetta tai suhdetta lapsiin riittävästi. On kuitenkin poikkeuksia jotka vahvistavat säännön. Jokelan vankilaa kiiteltiin monin osin yhteydenpidon mahdollisuuksista läheisiin. ***”Ja kyllä sitä kaipaa aikuisen läheisyyttä ja rakkautta, on tärkeätä et voi pitää läheistä kontak-***

tia kumpaankin. On yhteisesti sovittu, että perhehuonetta vuorotellaan äidin ja lapsen välillä. Tapaamiset lapsen kanssa auttaa ylläpitämään isyyttä.”

8.8 Itsestään huolehtiminen

Tapaamiset motivoivat vankeja pitämään terveydestään normaaliin vankikollegaan verrattuna parempaa huolta. Päihteettömyys vankilassa aukaisee myös jatkumon siviilin päihteettömyyteen. ***”jos poikaa ei tapais, olis linnassa paljon enemmän ongelmia, se on rakas ja erittäin tärkeä mulle.”*** Vankien mukaan ylipäättään minkäänlainen ”säheltäminen” ja ”pikkujuttuihin” meneminen on jäänyt pois, koska tapaamisia ei haluta menettää. ***”Pitäis tapahtua tosi paljon et tekis jotain ja menis tapaamiset alta.”*** Sähläämisen tilalle on siten tullut terveellisempien elintapojen noudattaminen; tupakoinnin pois jättäminen sekä painonpudotus ovat jopa kilpailemisen arvoisia asioita osastoilla. ***”Tapaamiset on auttanu jaksamaan jokapäiväistä rutiinia täällä ja on itsekin päässyt kuntoon. Ennen pelkkien kengännauhojen sitominen sai mut hengästymään, nyt oon saanu hemmetisti lisävuosia olla pojan kanssa siviilissä, kun paino on pudonnut ja sokeritauti selätetty.”***

8.9 Ajatuksia tulevaisuudesta

”Vanhin on nyt alkanut seurustelemaan ja yhteydenpito on enemmän soittelemista. Kun on enemmän lapsia ja kaikki eri ikäisiä, nii on alkanu mieltii et jos jakais ne silleen et vois jutella vanhempien kanssa ja sit touhuta niiden pienempien kanssa. Poika selväti haluis jutella mun kanssa, mut ei sitä oikein voi puhelimes tehä.” Omaa rauhallista aikaa ja paikkaa kaivattiin esimerkiksi teinilasten kanssa jutusteluun. Normaalit tapaamissalin tapaamiset eivät tähän melun ja ympäristön takia soveltuneet, isä-lapsi - ryhmässä oli mukana muitakin perheen lapsia, eikä siten yhteen lapseen keskittyminen mahdollistunut. Ns. pikkuhuoneen saamista rajoittaa lapsen 15 vuoden iän ylittyminen, ja koko perheen mukana olo ei mahdollistanut kahdenkeskeistä keskustelua.

Niin isien kuin lastenkin elämässä tärkeänä pidettiin yhteisiä haaveita ja unelmia. Jokin tapahtuma tai oppi on saattanut jo kulkeutua monen sukupolven läpi ja siitä halutaan pitää edelleen kiinni, vaikka vankeustuomio sen toteuttamista hidastaakin. ***”Mä haluan olla mun pojan harrastuksissa mukana ja oon ostanu sille jo krossipyörän. Mun faija opetti mua ja nyt se opettaa myös mun poikaa ajamaan. Moottoriurheilu kiinnostaa meitä molempia ja ne jutut odottaa vielä.”*** Yhteinen tekeminen lasten kanssa liittyy usein isien omiin kokemuksiin.

Vankila passivoittaa vangin melko tehokkaasti pitämällä yllä minuutin tarkasti noudatettavia aikatauluja missä mm. syömiset, ulkoileminen, kirjastossa käynnit ja liikuntasalin käyttö on

kirjattu päiväaikatauluihin. Vangin yksi suurimmista haasteista on siviiliin vapauduttaessa sopeutuminen arjen pyörytykseen, perheen vallalla oleviin tapoihin ja omaan itsenäiseen aikaajatteluun. Myös lasten kohtaaminen arjessa aiheuttaa hämmennystä ja stressiä. Vastuun ottaminen on taas ajankohtainen asia, jota perhe odottaa. ***”Kyllä sitä tulee mietittyä et haluuko olla vaiks 20 vuotta lusimassa. NO EN TODELLAKAAN halua olla!”*** Isyydestä ja ”lusimisesta” vangit keskusteleivat niiden kanssa, jotka ovat itse kokeneet kymmenien vuosien vankeuden. Sinä aikana omat pienet lapset ovat kasvaneet aikuisiksi ja perustaneet jo oman perheen. Tapaamassa käykin sitten lasten lisäksi lastenlapset. Vanki voi omasta elämästään ammentaa toiselle vankitoverille arvokkaita viisauksia ja kokemuksia, jotka pistää ainakin jotakuta miettimään tilanteita uusin ajatuksin. ***”Täällä on saanut ajatella näitä asioita kun puhelin ei soi 24/7 ja ei oo koko aikaa menossa.”***

Vankilassa oloaika on saanut monia ajattelemaan ”hyvää kaveripiiriä” siviilissä ja punnitsemaan niiden arvoa. Vaikka perhe on ollut siviilissäkin tärkeä, on sen merkitys vankeuden aikana monin verroin korostunut, eikä sitä haluta enää pistää koetukselle kaveripiirin takia. ***”Nyt alkaa tulla jo ikä vastaa, et ei jaks enää ja kun olis vielä mahdollisuus tän pienen sällin kanssa tehdä toisin, niin kyllä sitä jo haluis rauhottua.”*** Tavallisen arjen eläminen lasten kanssa iloineen ja suruineen oli kaikkien haaveena; viedä lapsia harrastuksiin ja olla niissä mukana, syödä yhdessä, auttaa koulutehtävien tekemisessä ja matkustella. Vankilassa ollessaankin isien toiveet liittyivät arkipäiväisiin asioihin.

8.10 Isäryhmän tarpeellisuus

”Isäryhmän” tarpeellisuutta moni pohti tarkkaan. Isäryhmällä tarkoitetaan sitä, että ulkopuolinen ammattilainen tulee luomaan keskinäisen ryhmän, joka koostuu isistä joilla on samanlaisia kriisejä tai ongelmia kuin ryhmän muilla jäsenillä. Ryhmäläisten tieto siitä, että kaikki on ”samalla viivalla” helpottaa asioiden puhumista ja läpikäymistä. Ryhmällä olisi tarkoitus olla terapeuttinen vaikutus, koska ryhmän ongelmat ja puheenaiheet ovat samankaltaisia, on selkeästi puhumisen tarve, informaation antaminen ja vastaanottaminen ovat vuorovaikutuksessa. Ryhmä käsittelisi isyyttä sen kaikessa monimuotoisuudessaan, tukea ja ohjausta lapsen erikävaiheisiin ja omien kasvatustekijöiden punnitseminen.

Kysymys miehen tukiverkostosta on tärkeä ja liittyy suomalaisien miehen koko psyykkiseen hyvinvointiin. Mies kyllä tuntee tarvitsevänsä toisen miehen ystävyyyttä, mutta liiallinen läheisyys tuntuu uhkaavalta. Siksi yhteisyys vaatii jonkin kulissin, metsästysseuran tai kuoron, jonka suojissa ystävyysuhteita vaalitaan. Niille, joilla ei ole näitä sosiaalisesti hyväksyttyjä ja arvostettujakin tapoja miehisyys tankkaamiseen, jää monesti ainoaksi mahdollisuudeksi kaverien kanssa kaljoittelu. Liian moni jää aivan yksin. (Sinkkonen 1998: 70)

Äideille on kautta aikojen ollut saatavissa tukea, kirjallisuutta, roolimalleja, kuin myös lasten kasvatusneuvoja, mutta isyys ja sen tutkiminen on melko tuore asia. Monet vangit alkoivat punnita eritavalla ”keskustelutyhmän” tarpeellisuutta, kun vertasin sitä äideille annettuun tukeen. *”Isä - lapsi - ryhmän porukalle se vois olla tosi hyvä juttu, täällä on sitä paitsi hyvä pappikin joka ymmärtää näitä asioita.”* Vangeilla oli selkeästi tarvetta puhua jonkun kanssa isyydestä, vanki-isyydestä, arki-isyydestä, ja ylipäättään lasten kanssa olemisesta ja kasvatuksesta. He eivät niinkään tuntuneet olleen hukassa kasvatuksen kanssa, päinvastoin, vaan vertailuryhmää ja keskustelua aiheesta muiden vastaavassa tilanteessa olevien kanssa kaivattiin. *”Ryhmästä voisi saada hyviä juttuja itselleen, mut mä mielummin juttelen jonkun kanssa kahestaan. Riippuu vähän luonteesta kelle ryhmäkeskustelu sopii.”* Vankilassa olo korosti tuen ja ryhmän tarvetta.

9 Yhteenveto

Työni tarkoituksena oli tutkia isävankeja, heidän kokemuksiaan perhetapaamisten merkityksestä itselle ja vangin mielestä lapselle. Jokelan vankila kuuluu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen, joka on 84-paikkainen suljettu laitos. Lisäksi vankilaan kuuluu 40-paikkainen avovankilaosasto muurin ulkopuolella. Vankilaan sijoitetaan pääasiassa tutkintavankeja, mutta myös rangaistusvankeja ja sakon muuntorangaistusta suorittavia vankeja Etelä-Suomen läänistä. Keskivankiluku vuonna 2009 oli 113. Jokelan vankilassa voi opiskella, työskennellä metalli -ja puupajalla tai suorittaa verhoajan koulutus oppisopimuksella. Jokelan vankila on päivittäin ylläpidetty.

Jokelan vankila on yli 10 vuotisen historiansa aikana ollut melko perhekeskeinen vankila. Isä-lapsi - ryhmä on toiminut siellä alusta alkaen ja se on saavuttanut sellaisen suosion, että paineita alkaa olla kokoontumiskertojen lisäämiseen. Nyt vangit joutuvat jonottamaan ryhmään vaihtelevasti useita kuukausia, mutta se on kuulemma sen arvoista. Isä - lapsi - ryhmä on tietävästi suomen vankiloista ainut joka kokoontuu säännöllisesti. Helsingin vankilassa ryhmä kokoontuu vaihtelevasti vetäjistä riippuen. Säännönmukainen ryhmän kokoontuminen on sekä vangille että ryhmään tulevalle lapselle se ainut ja oikea tapa toimia. Vaihtelevat päiväjärjestykset eivät ota muutenkaan sujuakseen valvonnan kannalta, sillä henkilökunta työskentelee jaksamisen äärirajoilla ja jatkuvalla alimiehityksellä. Valvonnan tehtävä on vankien kuljetukset ryhmään sekä ryhmän jälkeen suoritettavat tarkastukset.

Perhetapaamislupa-oikeudet voivat tavata lapsiaan ja puolisoaan myös lasten tapaamisesta tarkoitettussa ns. pikkuhuoneessa, joka on valvottu tapaamistila tai perhehuoneessa, joka on valvomaton huone. Kaikki tapaamismuodot ovat erittäin suosittuja ja vangit joutuvat joko

vuorottelemaan pikkuhuoneen käytöstä tai jonottamaan 1-2 kuukautta saadakseen perhehuoneen.

Lasten tapaamiset ovat isävangeille erittäin tärkeä asia ja niiden takia ei haluta sekaantua mihinkään, mikä peruuttaisi perhetapaamisluvut. Vankien mukaan tapaamiset ovat motivoineet terveellisempien elintapojen ääreen, päihteet ovat jääneet pois, tupakointi on lopetettu ja painoakin pudotettu. Yhden vangin elintapojen muuttaminen terveellisempään suuntaan antaa toisellekin kimmokkeen osallistua ”terveystalkoisiin”. Yhdessä lasten tapaamisten kanssa päihteetön osasto ja säännölliset virtsatestit motivoivat vankia pohtimaan tulevaisuutta. On jokin syy, iso syy, olla poissa pahanteosta ja päihteistä ja se on kuulemma lasten säännöllinen näkeminen.

Kaikki haastatteleman vangit eivät suinkaan olleet ensikertalaisia vankilassa. Vangit ovat varmasti ajatelleet tulevaisuutta kiven sisässä monet kerrat, mutta jokin on saanut ne aina palaamaan takaisin. Vähän varttuneemmasta päästä olevat isävangit alkoivat toden teolla jo pohtia tulevaisuutta ja sitä, että onko mitään järkeä istua ikäänsä vankilassa ja nähdä lastensa kasvavan osallistumatta arkeen juuri millään lailla. Nuoremmilla vangeilla oli vakaa tarkoitus pysyä tämän tuomion jälkeen poissa vankilasta, mutta jos ympäristö ja kaveripiiri eivät muutu siviiliin mentäessä, voimme melkein odottaa heitä toiselle, kolmannelle tai viidennelle kierrokselle takaisin. Sinkkosen (2010:206) mukaan syyllisyys on merkki terveestä kyvystä erottaa oikea ja väärä, se johtaa hyvässä tapauksessa asioiden korjautumiseen. Emme voi sulkea silmiämme maailmalta, jolle lapsemme joutuvat alttiiksi, emme liioin voi vetäytyä vastuusta. Muutosten on lähdettävä aikuisista ja muutoksia liikkeelle panevana voimana voi joskus olla pieni syyllisyyden kirpaisukin.

Vangin kannalta kriittisin aika vankilaan sopeutumisen kannalta on vangitsemisen ja varsinaisen tuomion välinen aika. Epävarmuus tulevasta on merkittävä stressitekijä. (Lahti 2004: 41.) Toisaalta jos vangit saavat tavata lapsiaan ja puolisoaan säännönmukaisesti, rauhoittaa se tuomion suorittamista, joka puolestaan kirkastuttaa ajatuksia tulevaisuudesta. Ainakin lapsiaan tavanneet vangit voivat sanoa saaneensa keskivertoa paremmat lähtökohdat vankilasta siviiliin, kuin moni muu vankikollega. Sen lisäksi mallikkaasti vankeuttaan suorittavat vangit ovat turvallisuuden ylläpitämisen kannalta sieltä helpoimmasta päästä, rikkeitä ei haluta tehdä jotta tapaamiset mahdollistuvat jatkossakin. Pastorin mukaan miesmuistiin ei ole tarvinnut ketään erottaa isä-lapsi - ryhmästä rikkeiden vuoksi.

Näitä isiltä saamistani erittäin positiivisista vastauksista voi vetää sen johtopäätöksen, että lasten ja puolison säännöllinen tapaaminen pitää vangit pois pahan teosta, tapaamiset motivoivat vankilassa oloaikaa, tapaamiset vahvistaa isyyttä ja pitää isän kiinni lapsen elämässä. Tapaamiset pistävät vankia ajattelemaan tulevaisuutta ja punnitsemaan vaihtoehtoja vanki-

lan ja lasten kanssa vietetyn ajan välillä. Lapset eivät vankien mukaan vankilassa tapahtuvista tapaamisista kärsi, mutta jokainen myönsi sen, että se ei ole pidemmän päälle normaali tapaamis- ja yhteydenpitomuoto, eikä lapsen tule asettua ns. taloksi vankilassa. Laineen (1993: 58) mielestä voidaan kysyä onko vankila lapselle sopiva tapaamispaikka. Syytä ei ole lasta jättää tapaamisen ulkopuolelle, sitä vastoin voidaan kysyä onko lapselle kerrottu missä isä on?

Vankien mielestä lapsille oli tärkeintä olla isänsä lähellä, päästä syliin ja halaamaan, olla kosketuksissa, leikkiä ja jutella spontaanisti. Kukaan haastateltavien vankien lapsista ei tule vastentahtoisesti tapaamisiin. Vankien mielestä vangit itse jännittävät jokaista tapaamista suunnattoman paljon enemmän kuin lapsensa.

Jokaisen tapaamisen odottaminen luo hyvät fiilikset, joskin tapaamiset ovat vangille (kuten varmaan myös lapselle) henkisesti melko raskaita. Tunteiden vuoristorataa käydään läpi kovalla vauhdilla ja tapaamisten jälkeen on ns. takki tyhjä ja olo kaikkensa antanut. Kestää tovin palautua tapaamisten jälkeen takaisin vankilan arkeen, mutta vankien mielestä se kaikki kuuluu kuvioon.

Lapsen ja perheen antavaa voimaa vankeusaikana ei pidä siis vähätellä. Ihmetystä herättääkin lähinnä se, että miksi emme enemmässä määrin pienellä vaivalla ja kustannuksilla ”kuntouttaisi” ja ”motivoisi” vankeja siviiliin suhteellisen hyvin tuloksin. Perheen ja lasten tapaamisten merkitys on suuri vangille vankeusaikana. Ja mitä tyytyväisempiä vangit ovat, sitä turvallisempaa on jokaisen vartijan vankilassa työskennellä tai vangin suorittaa rangaistustaan. Tutkimukseni osoittaa selkeästi sen, että vanki-isät haluavat säilyttää suhteet lapsiinsa ja kyse ei ole pelkästään isän tarpeista vaan myös lapsen tarpeista.

10 Lopuksi

Rikosseuraamuslaitoksen ohjeessa tapaamisten järjestämisestä (2010) todetaan, että ”Kunkin vankilan järjestyssäännöstä ilmenee tarkemmin vankilan tapaamisajat ja tapaamisiin liittyvät ehdot sekä menettelytavat tapaamisia varattaessa. Lain mukaan tapaaminen voidaan järjestää myös muulloin kuin tapaamisaikoina, jos siihen on erityistä syytä. Järjestyssäännöstä käy ilmi myös valvomattoman tapaamisen edellytykset ja tapaamisen ehtona oleva päihteettömyyden valvonta. Jos vangilla ei ole mahdollisuutta poistumislupiin, on erityisesti huolehdittava siitä, että vangilla on mahdollisuus tavata lapsiaan ja muuta perhettään vankilan järjestämisissä tapaamisissa. Vangilla on lähtökohtaisesti oikeus tavata vieraita tarpeellisen valvonnan alaisena. Tapaamisjärjestelyt on toteutettava siten, että ne eivät tosiasiallisesti vaikeuta tai estä tämän oikeuden toteutumista. Tapaamistilojen ja eriasteista valvontaa edellyttävien tapaamisten valvonnan järjestelyissä on otettava huomioon toisaalta vangin ja vieraan yksityi-

syyden tarve ja toisaalta vankilaturvallisuuteen liittyvät näkökohdat. Vankilalla on mahdollisuus rajoittaa tapaajien määrää.”

Laineen (1993: 56) mukaan on käytännössä paljolti itse laitoksista kiinni miten asiat on pystytty järjestämään ja miten paljon perhekeskeisyyteen panostetaan.

Jokelan vankila on tunnettu siitä, että siellä on mahdollisuus tavata perheenjäseniään monimuotoisesti. Tätä mahdollisuutta vangit käyttävät kiitettävän paljon hyväkseen. Joskin runsain mitoin tapahtuva tapaaminen työllistää jo ennestään tiukoilla olevaa henkilökuntaa, tuo se vastavuoroisesti osastoille rauhallisempaa arkea ja siten työturvallisuus paranee. Tästäkin syystä tapaamisia tuetaan vankilan toimesta. Tapaamisia pidetään vankien keskuudessa niin suuressa arvossa, ettei niitä haluta pienimmästäkään rikkeestä menettää.

Valvomattomat perhetapaamiset on mahdollisuus saada kerran kuukaudessa. Tätä mahdollisuutta moni perhetapaamisluvan saanut vuorottelee puolison ja lasten kanssa.

Ns. pikkuhuonetta, jonka tapaamiset ajoittuvat muiden viikonlopputapaamisten aikoihin saa käyttöönsä kerran viikonlopun aikana. Tarvetta ja halua varauksiin olisi monin kerroin enemmän kuin mitä tilat ja ajat mahdollistavat. Lisäksi on isä-lapsi - ryhmä, joka toimii kerran kuukaudessa.

Vankien haastatteluista ilmeni suurta halukkuutta tavata lapsia useamminkin, kuin mihin nyt oli mahdollisuus. Isä-lapsi - ryhmän toivottiin kokoontuvan kaksi kertaa kuukaudessa, jolloin vangit voisivat tavata eri-ikäisiä lapsiaan heidän tarvitsemansa huomion puitteissa. Nyt ongelmakeksi koettiin se, että isää tapaamassa saattoi olla 3 vuotias ja 15 vuotias lapsi, jolloin toinen halusi olla sylissä ja lukea satukirjaa kun taas toinen halusi isän pelaavan sählyä. Yleensäkin pojat halusivat tapaamiselta toiminnallisuutta, kun taas tytöt halusivat isän lukevan heille kirjaa tai pelaavan seurapeliä. Kuntouttava työ on usein vankiloissa päihdetyöhön keskittyvää. Toivomusta olisi suunnata kuntoutusta perhesuhteisiin ja perhekuntoutukseen.

Valvomattomiin perhetapaamisiin ehdotettiin ainoastaan lapsille ja isille ihan omaa aikaa ja päivää. Näin vanki voisi tavata kerran kuukaudessa puolisoaan sekä toisen kerran lapsiaan. Tässä tilanteessa tulisi tarvetta yksikön omaan lapsiasiamieheen, joka ottaisi hoitaakseen esim. varausjärjestelyt, jotta päällekkäisvarauksilta vältyttäisiin. Lisäksi erityisen tärkeäksi näkisin rangaistusajan suunnitelmaan kirjattavan perheyhteyksistä huolehtimisen ja vankilan puolesta sen mahdollistaminen. Vangille tulisi kuitenkin olla rajoitettu mahdollisuus käyttää kaikkia perhetapaamismuotoja, jotta tasapuolinen kohtelu muita vankeja kohtaan toteutuisi. Perhehuoneessa isät ja lapset voisivat rauhassa keskustella heitä askarruttavista asioista tai pelailla pelejä nautiskellen samalla pientä välipalaa. Tapaamisajan pituudeksi ehdotettiin 2,5 h/kk.

Tapaamistilojen yhteydessä olevaa leikkihuonetta ehdotetaan muutettavan valvotuksi lasten tapaamiseen tarkoitetuksi huoneeksi, jolloin erittäin suositut ns. pikkuhuonetapaamiset tuplaantuisivat. Huoneen muuttaminen perhehuoneeksi onnistuu pienillä muutoksilla, mm. asentamalla huoneeseen ovi ja lisäämällä tapaamisen mahdollistavat huonekalut. Itse huone on lasiseinin varustettu, joten se edesauttaa paljolti vartijoiden tekemään valvontaa. Tapaamiset ajoittuisivat samoihin aikoihin normaali tapaamistilojen aikojen kanssa.

Lisäksi toivottiin kirjallista materiaalia, joka neuvoisi ja opastaisi hukassa olevaa perhettä ja/tai puolisoa sitä tarjoavan avun lähteelle. Erityisesti lapsille suunnattua materiaalia toivottiin saatavan mukaan otettavaksi. Nykyisenä tietotekniikka-aikakautena myös kuvayhteyttä lapseen toivottiin.

Kaukoranta (2009: 62) kiteyttää omassa tutkimuksessaan hyvin ja tiivistetysti sen mikä on tarpeen tuoda lopuksi julki: ”Nykyiset vankilakäytännöt eivät kykene riittävästi vastaamaan niihin tarpeisiin, joita vankilassaolo aika asettaa isä-lapsisuhteelle. Vankiloissa tehtävä isyyttä vahvistava työ vaatii onnistuakseen sellaiset puitteet ja resurssit, joiden avulla sitä voidaan toteuttaa. Tässä tarvitaan ennakoluulotonta kehittämistä ja uudenlaisten toimintamallien löytämistä läpi koko vankeusprosessin. Lainsäädännön asettamia reunaehtoja unohtamatta, vankiloihin on luotava sellainen toimintamalli, jota noudattamalla vanki-isä voi osoittaa motivaationsa isyyden hoitamiseksi ja vahvistamiseksi. Sen tulisi kattaa koko vankila-aika ja edetä portaittaisesti. Ajallisesti riittävän pitkällä prosessilla ja välitavoitteiden asettamisella voitaisiin estää mahdolliset väärinkäytökset. Toimintamalliin tulisi sisällyttää isyyttä tukevia elementtejä: yksilö- ja ryhmäkeskusteluja, osallistumista vankilassa järjestettäviin toimintaohjelmiin ja perhekuntoutusta.”

Lähteet

Ammattinetti. Työ- ja elinkeinotoimisto. Viitattu 1.2.2012

http://www.ammattinetti.fi/web/guest/alat?p_p_id=akysearchammattiala_INSTANCE_6tRI&p_p_action=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=1&akysearchammattiala_INSTANCE_6tRI_command=detailView&akysearchammattiala_INSTANCE_6tRI_alaid=13&akysearchammattiala_INSTANCE_6tRI_subAlaid=13.7

Etelä-Suomen sanomat 25.2.2012.

Finlex. Valtion säädöstietopankki. Viitattu 1.3.2012

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

Finlex. Valtion Säädöstietopankki. Viitattu 2.3.2012

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2005/20050767>

Furman B. 1997. Saada onnellinen lapsuus. WSOY: Juva

Heikkilä M., Luumi P. 2003. Rakasta lasta -suojele lapsuutta. Gummerus: Jyväskylä

Hellsten T. 2003. Vanhemmuus, Vastuullista vallankäyttöä. Gummerus: Jyväskylä

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

Huttunen J. 2001. Isänä olemisen uudet suunnat. Jyväskylä: PS-kustannus

Jokelan vankilan järjestyssääntö 17.6.2011

Joukamaa M. ja työryhmä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2010. Rikosseuraamusasiakkaiden terveys, työkyky ja hoidontarve

Kaukoranta N. 2009. ”Se on niin mieletön lahja” Vankeusrangaistusta suorittavien vankien kokemuksia isyydestä. Opinnäytetyö, Metropolia

Kaurala M., Kylämarttila V. Rangaistuksesta vapautuvan kuntoutuksen asema. Kriminaalihuollon tukisäätiö raportteja 2/2010

Kriminaalihuollon tukisäätiön raportteja 1/2011. Ryynänen H., Suomela M. Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä.

KRITS. Kriminaalihuollon tukisäätiö. Viitattu 1.3.2012

http://www.krit.fi/S/UUTISET/10-04-21-ruotsin_vankiloissa.shtml

Lahti K. 2004. Opintielä vankilassa. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma, Turun yliopisto

Laine M. 1993. Vangin sosiaalinen asema. Painatuskeskus Oy: Helsinki

Laine M. 1994. Voidaanko vankeja ja rikollisia kuntouttaa? Painatuskeskus Oy: Helsinki

Lapsiasiavaltuutettu, Lapsiasianeuvottelukunta. Aloite 14.3.2011. Laps/63/2011

Lehtonen M. 2003. Päätötyö. Oulun ammattikorkeakoulu. Lapsen huoltajuusdiskurssi yhteiskunnallisessa toiminnassa ja keskustelussa Suomen lain ja lapsitutkimuksen näkökulmasta.

Meling H. 2011. Opinnäytetyö Metropolia. ”Perustietoa ihan kaikesta vois olla enemmän” - Vapauttamisvaiheen tukitoimet.

- Mykkänen J. 2010. Jyväskylän yliopisto, väitöskirja. Isäksi tulon tarinat, tunteet ja toimijuus.
- Myllärniemi A. 2007. Lastensuojelun avohuollon perhetyö ammattikäytäntönä -jäsenyyksiä perhetyöstä toimintatutkimuksen valossa. Soccan ja Heikki Variksen -instituutin julkaisusarja 2007
- Mäkinen A-M. 2010. Ei enää muureja välillämme. Opinnäytetyö: Pori
- Perhe muurin toisella puolella. Työryhmän mietintö. Rikosseuraamusviraston julkaisu 1/2003. Vammalan kirjapaino Oy 2003
- Rikala K. 1998. Vankilan teddykarhu. Helsingin yliopistopaino
- RISE. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 1.2.2012
<http://www.rikosseuraamus.fi/>
- RISE. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.2.2012
<http://www.rikosseuraamus.fi/15982.htm>
- RSKK. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Viitattu 2.3.2012
<http://www.rskk.fi/perustutkinto/ammattinavartija/>
- Ryynänen H., Suomela M. 2011. Lähelle, Selvitys yhteydenpitokäytännöistä ja niiden mahdollisista esteistä vankien ja heidän läheistensä välillä. Kriminaalihuollon tukisäätiö, Rikosseuraamuslaitos
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere : Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 9.3.2012
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html
- Saaranen-Kauppinen A. & Puusniekka A. 2009 Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisu. Viitattu 8.3.2012
http://www.fsd.uta.fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf
- Sinkkonen J. 1990. Pienistä pojista kunnon miehiä. WSOY: Juva.
- Sinkkonen J. 1998. Yhdessä isän kanssa. Wsoy: Juva
- Sinkkonen J. 2010. Lapsen kanssa hyvinä ja pahoina päivinä. Wsoy: Juva
- Uusitalo H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma
- Vaasan kaupunki 2001. Vaasan perhepoliittinen ohjelma: Lapset keskeisillä
- Vankitietojärjestelmä Vati

Liitteet

Liite 1 Haastattelukysymykset

Taustakysymyksissä on lasten lukumäärä ja ikä/iät, vangin siviilisääty ja lasten huoltajuus.

LASTEN TAPAAMISISTA:

Käykö vanki tapaamassa perheenjäseniään?
Mitkä ovat lasten tapaamismuodot?
Kuinka usein vanki tapaa lapsiaan?
Onko tapaamisten määrä riittävä?
Miksi vanki kokee yhteydenpidon tärkeäksi?
Onko lasten tapaamisten järjestelyssä ongelmia?
Mitkä ovat tuntemuksesi lapsitapaamisten jälkeen?
Tukeeko lasten äiti yhteydenpitoa lapsiisi? Jos tukee niin millä tavoin?
Miten lapsesi on mielestäsi sopeutunut tulemaan tapaamisiin ja isä-lapsi - ryhmään?
Miten koet isä-lapsi - ryhmän tapaamismuotona?
Miten tapaamisia tulisi kehittää lapsiystävällisemmäksi?
Miten tapaamiset ovat vaikuttaneet mielestäsi sinun ja lapsen väliseen suhteeseen?
Miten tärkeänä mielestäsi lapsi pitää tapaamisiansa?
Miten vanki kokee perhetapaamisiin ja isä-lapsi -ryhmään asetetut säännöt ja tarkastukset?

VANKEUSAJAN MOTIVOITUNEISUUS:

Miten tapaamiset motivoivat vankilassa oloaikaa?
Vaikuttavatko mielestäsi tapaamiset vankilassa vapautumisen jälkeiseen elämään?

ISYYS:

Miten isä-lapsi - ryhmä tukee sinun ja lapsesi välistä suhdetta?
Ovatko tapaamiset tukeneet isyyttäsi?
Tulisiko isä-lapsi - ryhmälle perustaa oma keskusteluryhmä, jossa käytäisiin esim. isyyttä läpi?
Mitä ajatuksia tapaamiset ovat herättäneet sinussa liittyen isyyteen ja perheeseen?
Käytkö keskustelua muiden vankien kanssa isyydestä?

Mitä muuta haluaisit sanoa?

Liite 2 Tutkimuslupahakemus

Päätös

17.2.2012

11/332/2012

Pia Pietikäinen
Jokelan vankila
PL 20,
05401 Jokela

Hakemuksenne 14.2.2012

Tutkimuslupahakemus

Olet hakenut Rikosseuraamuslaitokselta tutkimuslupaa Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan opinnäytetyötä varten. Opinnäytteen ohjaajana toimii yliopettaja Otso Lapinleimu.

Tutkimuksen aihe ja tarkoitus

Tutkimuksen aiheena on vankien kokemuksia perhetapaamisista ja niiden merkityksestä itselleen ja lapsilleen.

Tutkimuksen toteutus

Kolmesta neljään haastattelua Jokelan vankilassa.

Lupahakemus

Haette lupaa haastatteluihin.

Päätös

Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö myöntää teille tutkimusluvan hakemuksenne mukaisesti.

Opinnäytteen yhteyshenkilönä Jokelan vankilassa toimii apulaisjohtaja Heidi Meling. Haastateltavien valinta sovitaan hänen välityksellä. Vankien osallistuminen tutkimukseen on vapaaehtoista. Tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineiston keruu ei saa aiheuttaa kohtuutonta haittaa vankilaosastojen muulle toiminnalle.

Tutkimuksen tulokset on esitettävä niin, etteivät yksittäiset henkilöt ole tunnistettavissa. Tutkimusaineisto on säilytettävä siten, ettei se joudu ulkopuolisten käsiin. Tutkimusaineisto on tarkoitettu vain tutkimukselliseen käyttöön ja se on hävitettävä yksilötietojen osalta tutkimuksen valmistuttua.

2(2)

Tutkimuksen valmistuttua siitä tulee lähettää kopio Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön, Jokelan vankilaan sekä Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen Kriminologiselle kirjastolle (Vernissakatu 2A, 01301 VANTAA). Hankkeesta tulee myös lähettää tiivistelmä Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikköön (peter.blomster@om.fi). Rikosseuraamuslaitos pitää oikeuden julkaista tiivistelmän internet-sivuillaan.

Kirsti Kuivajärvi
kehitysjohtaja

Peter Blomster
tutkija

Tiedoksi

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen johtaja Katri Järvinen
Jokelan vankilan johtaja Jaakko Kopra
Jokelan vankilan apulaisjohtaja Heidi Meling
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen kirjastonhoitaja Silja Rekomaa